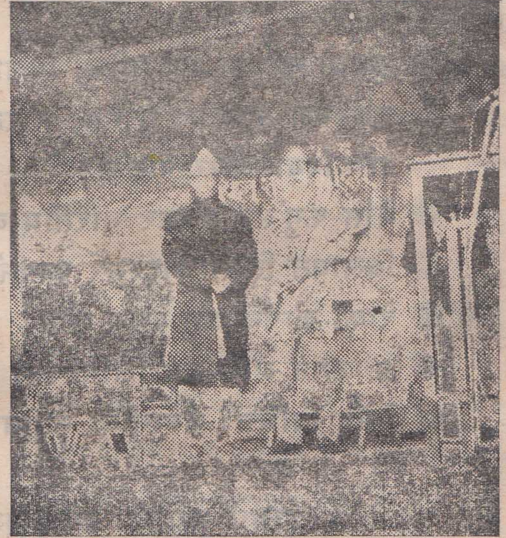
थौं

१०९५

यःमरिपुन्हि/मिलापुन्हि

रमापति राज शर्मा
प. र. तु.
कृष्णध्वज नकःमि
दिव्यदास 'ककाभाइ'
मा. पशुपति भक्त धौभारी
ठाकुरलाल मानन्धर
फणीन्द्ररत्न बज्राचार्य
बलराम 'श्रमजीवी'
तिलक प्रकाश
यिन यी पिङ्ग
विन्दु प्रकाश जोशी
दुर्गालाल
सिद्धिचरण श्रेष्ठ
प्रेमबहादुर कसा
भूषणप्रसाद श्रेष्ठ

[वंगु थिला १४ व १५ निन्हु यंक पोखराय् जूगु ह्लापांगु वृहत नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलनय् की कवि चित्तधर 'हृदय' यात पोखरामितय् पाखें अभिनन्दन देछाया च्वंगु ।]

मू १।-

नेपाल भाषाया
लम्पौ

दँ १८/२ ध्यंल्याः १५५

नेपाल सम्बत १०९५ थिंला/पोहेला

संरक्षक
चित्तधर 'हृदय'

सम्पादक व प्रकाशक
हेमबज्र बज्राचार्य

सहायक सम्पादक
विष्णु चित्रकार

व्यवस्थापक
पद्मरत्न तुलाधर

दच्छिया १२।– छगूया १।–

नारद स्मृति ३

न्ह्यब्ब.म्ह- ठाकुरलाल मानन्धर

थ्वते खो अवन ह्ङा ल्हाको प्रमाण करण वंग्व थ्व धास्यं वुजरपं मध्यस्थ लोकसन दो न पारया हुन अप्रमाणन प्रमाण याच्च मतव । चोस्यंता, साक्षि द्वयकंता, भुक्तरपं यंङा थ्व स्वंता व प्रमाण ब्बुरं ख, थ्वते विधिन थव याङता वेत तु ख धनिक लोकया थव जुय फ्वातं । चोस्यं तया कालान्तर नों वु प्रमाणस वंग्व, चोया मदो साक्षि तु दो जुकाले साक्षि याङ ता पुरुष म्वा तोरे प्रमाणस बंग्व, भुक्तिया वु व्यवहार काल तो भुक्तरपं यंङ न तु प्रमाणस वंग्व । चोस्यं ता साक्षि, भुक्ति थ्व स्वंतास साक्षिया–स्यनों चोया प्रमाण चेले माल्व, थ्व नेता यास्य –नों वु भुक्ति प्रमाण चेले माल्व ख । चोस्यं ता द्वाकाले वु थजुर साक्षि द्वस्यं च्वकाले वु थजुर वु छें आदिन थावर विषय थम भुक्तरपं यङ मजुयु जुरो लीस जे पनि पात्र दो थ्व विषय जेधाय मदो म्वं म्यसा आदि न वु थथ्यं । थव विषयस मिस्यं भुक्तरपं यंनङास थम अज्ञानी जुयाव क्रिवा मयास्यं मिस्यं भुक्तरपाथ्यं च्वंकाले काल वंन ङाव थ्व जे विषय धाय मदो भुक्तरपो था तु जुरो । धनिकसन जिदं तो थम क्रिया मयास्यं तयु टों जुरो म्यंबसन विषय जिदं तो सोहन भुक्तरपं यंनिव तों जुरो थेस थ्व विषय भुक्तरपोस सुधरो धनिकस्यं नाले मदो काल न वुत्व । धनी जेट मजुयु जुरो पुरुष संधि जुयाव बाली जुव वु मखयु जुरो थ्वया विषय जिदं तो सुनान भुक्तरपं यमं

ओया तु जुरो । पतिभाषास चोंको सीमास अधिक भुक्तरपं ता थखेर, _र्वस सीमा याङता किलि आदिपं चिन्ह याङता पोलकं भुक्तरपं ता थखेर, वालीया विषय भुक्तरपं ता थखेर, स्त्रीया विषय भुक्तरपं ता थखेर राजाया विषय भुक्तरपं ता थखेर, ब्राम्हणस विषय भुक्तरपं ता थखेर, जिदं तो थोलसन क्रिया याङा मदो जुम्हा भुक्तरपोस जुरो धाय मदो छ । हङथो शिलोकस च्वंग्व खुता विषयस स्त्री बिषय वो राजयिषय वो वाहिकन जुको नियदं पोलङाव भुक्तरपोस जुयां धनि स्वरो छ जुस्यं क्रिया मयाङान । स्त्रीया विषय वो राजाया विषय वो जुको शरछिदं भुक्तरपं ता जुरसनों थो ल्वसन क्रिया मयाङा जुरसनों भुक्तरपोस जुय मफो जुरो राजधन स्त्रीधन राजानं वु जोर्णहने मदो जुरङान । मिस्यं भुक्तरपा वु मदो, थम चचरपा वु मदो, थेस धनिया मदावत्र मिस्यं तु भुक्तरपास क्रिया याय काले वु क्रिया प्रमाण, भुक्तरपान भुक्तरपा मजुव धनिया विषय मदाक । धनिकसन विवाद याङा, क्रिया याङा मदो, म्यवसन भुक्तरपं यंङास जिदं मदवरन हङा भुक्तरपो त्वं सिकाले दायतन भुक्तरपा नपं जिदं दंनङाव भुक्ति प्रमाणस वंनो, धनिकया मजुव । अछेलन परकि विस्यं ता थखेर, खुस्यं ता थखेर, सोस्यं ता थखेर । वलावाहन कास्यं ता थखेर, ङस्यं ता थखेर, मे छे मोङ तस्यं ता थखेर, थ्व खुता वु भुक्तरपं यंङा जुरसनों भुक्ति प्रमःणस मवंग्व, धनिकन चाहलपे दो थ्वतेया नाम आगम भुक्ति धाय । वाप द्वाकाले क्रिया याङ तस्यं ता मिसन वाप सिङाव कायन जेन मसेया धाय मदो व्यवहारस वंज माल जुरो, थेस थव खं ल्हास्यं मवंकाले, लीस थव सोध्य मफो जुरो । भुक्तरपं तवया स्वं पुरुष वंनङाव भुक्ति प्रमाण जुरो, धनिकसन मिस्यं भुक्तरपंतास थव स्वंपुरुष तो वु क्रिया मयाकाले जनपदार्थ ख थ्व धास्यं नाले मद्वाटों आगम भुक्ति वाहिक जुकाले । धनिक सिकाले सिक्वया अविजन याङावो साक्षिद्वाकाले प्रमाणस वंग्व, धनिन सियेस म्यंव, कंङ तथा अविजनन ल्हाया वो उधं जुकाले प्रमाण वंग्व जुरो ।

—

“ग” या खँय्

रमापतिराज शर्मा

ल्हाना वयाच्वंगु भाषातय् हिला वनेगु स्वभाव दया नं छकलं झता कायेक मजुसे अमि हिला व पाना वनेत नं छगू क्रम ज्वना वनिइ, छगू लँ ज्वना वनिइ। छकलं हाचां गाया: यक्व परिवर्तित रूपय् वनेत थाकु। थ्वया त्वाथ:या तकि त्व:म्फिइक्कुसे कथंछि थ्वया हिलासु स्वयेदइ। गथे ‘धेवा छ्ग्वल’ या छकलं धिब्छ: जुलमखु। थ्वया क्रम थथेदु धेवा–धिबा–धिब्, छ्ग्वल–छगल–छग:छ जुसे धिब्छ: थुकथं जुउवनिइ। थुकथं आ: क्वग्यला: शब्दतय् स्वभावज्ञान ध्वाथुइक: वयाच्वना। थुगु ङ्व: हनां झीगु भाषाय् गयात ब्वंवया च्वना। आ: ‘ग’ या चह:पह: वया फेरफार हिलाकथंपु छसिइकथं म्हसिइका स्वये।

‘ग’ छग: कवर्ग अथवा थिक कथु ङ्व:या स्वंग:गु आख: या रुपं झीगु वर्णमालां वयना त:गु दु। थमि थवं थवय् मा:छिचा स्त्रापू दु। उकिं ‘ग’ यात ब्वनेवलय् थपिं अ:पुक नाप लाये दु। ‘ग’ मा फेरफार व हिला कथंपु थ्व कवर्ग लिसँलिसँ नं दु।

झीगु भाषा खँग्वलय् थ्व ‘ग’ आख:ग्व: खँग्व:या न्ह्योनें दुने लिउनें माछिचा स्वये दु। अथेहे थ्वयाके सकतां थें मा आख:त च्वना नं त्याजिना च्वंगु दु। छुं आ: न्ह्योनें ‘ग’ दुगु खँग्व:त लुमने, ‘ग’ तय्त ब्वने

खँग्व:या न्ह्योनेया ‘ग’

गथि गथु गथां सुग:
गन गथे गये

खँग्व:या न्ह्योनेया ‘ग:’ –

ग:छें ग:प: ग:लां
ग:ध्वाखा

खँग्व:या न्ह्योने गा –

गामा: गाच्व: गायें

खँग्व:या न्ह्योने गा: –

गा:मचा गा:सा गा:हिति

खँग्व:या न्ह्योने गि –

गिये गिजिमिजि

खँग्व:या न्ह्योने ‘गु’ ‘गू’ –

गुलिचा गुबले गुलु
गूत गूसिघाँय

खँग्व:या न्ह्योने ‘गुं’–

गुंपुन्हि गुंदु गुंगू

खँग्व:या न्ह्योनेया ग्य (गे) –

ग्यने ग्यग्य स्याये

खँग्व:या न्ह्योनेया ‘ग्या’ –

ग्याये

खँग्व:या न्ह्योनेया ग्व (गो) ग्व:

ग्वथगुलि ग्व:प ग्व:जामन्ही
ग्वलय् ग्वर्खा

खँग्वःया न्ह्योनेया ग्वा

ग्राज्यः ग्वाथु ग्वालि

खँग्वःया न्ह्योनेया 'ग्वाः' –

ग्वाःपसः

आः खँग्वःया लिउनेया 'ग' यात स्वये :–

फुंग बुंग दाग

खँग्वःया लिउने या 'गः' –

मगः उगः नुगः

देगः ग्हांगः नुगः

किसिमागः सकिमागः क्वंगः

खँग्वःया लिउनेया 'गा'

फांगा प्वंगा ह्वंगा

सांगा पांगा च्वगा

योगा नांगा दुर्गा

खँग्वःया लिउनेया 'गाः'

मंगाः बुंगाः कंगाः

चुंपिगाः इनागाः जःसिगाः

मेगाः खितुंगाः सःबुगाः

खँग्वया लिउनेया 'गि'

लिगिलिगि त्वगि इगिदिगि

खँग्वःया लिउनेया 'गिं'

तगिं द्यागिं पर्वागिं

अगिं

खँग्वःया लिउनेया 'गु'

चंगु कांगु स्यंगु

क्षोगु म्हासुगु नगु

खँग्वःया लिउने 'गू'

गंगू गुगू अगू

अंगू छ्चंगू कय्गू

थुकथंहे 'ग्य' 'ग्व' तय्‌त नं छुछं स्वयदु धौग्वः, खँग्वः ह्यंग्वाः लिग्यां आदी

खँग्वःया दुनेया 'ग' त नागःतगः अगस्ति यंगालय् आदि ।

थुकथं खँग्वलय् वइगु 'ग' तय् छुं परिचय काये धुन। आः मेगु आखः स्वयाः 'ग' या विस्कंगु स्वभाव व वया फेर-फार आदियात ब्वने । 'ग' या चहः पहः यात ब्वनेगु नं भाय् ब्वनेया माःपहःया खँ जुइ ।

दकय् न्हापां थ्वया स्वभाव थये दु। खँग्वःया दुनेलाइ बले 'ह उ ····' आदि याथें हे थ्वया उच्चारण नं तना वनिइ । थथे

'ग' ल्यनिइबले	'ग' मल्यनिइबले
छगू	छउ
छगः	छअः–छः
म्हिगः	म्हिअः, म्ह्यः
फागः	फाअः
म्हगः	म्हअः, म्हः
पर्वागिं	पवइँ
क्वीगु	क्वीउ

थथेहे मेगु भासं वइगु शब्दय् नं खने दु । थथे

'ग' ल्यनिबले	'ग' मल्यनिबले
जागिर	जाइर, जाःरि (ख्वपभाय्)
जगत्कुमार	जअरकुमार
भगत्‌चा	भअरचा
दुर्गादास	द्रुआदास
बुद्धिसागर	बुद्धिसाअर

भगवति ध्वाखा	भउध्वाखा
भगवतिचा खुसि	भउचा खुसि

थ्व नियम नेपालिइ नं मथिउगु मखु अर्थात् नेपालिइ नं खँग्वः दुनेया 'ग' तंगु खने दु थथे –

'ग' तं थाय्	'ग' मतं थाय्
भगिनी	बहिनी
गंगटो	गङटो
भ्यागुतो	भ्याउतो
शृंग	सीङ
हिंग	हीङ
अंगुलि	अंउला–औंला
अंगुलीयक	अउँठी–औंठी

तर थ्व नियम खँग्वःया न्ह्योने लाइगु 'ग' यात मथिउ। उकिं थय् 'ग' तने मफुगु न्ह्योने 'ग' दःगु खँग्वः-यात छक नं मुने थथे।

गथु	गथांमुगः	गन ?
ग्वाज्यः	ग्वांग्रा	गलः
गः	गूतः	ग्वाः

खँग्वः दुनेया 'ग' ग्वःधा न्ह्योने आपाः यानाः अनुस्वार (ङ) ग्वः खने दु थ्व अनुस्वार ङ दयगु थ्व 'ग' या हे प्रभाव खः। थ्व कथं या खँग्वः छकः नं लुमना स्वये। थथे

हिती मंगः	नांगा बुचि	प्वंगः
मंगाः	च्वगापाखा	भंग
बंगः	हेंग्वाः	तुंग
मंगलय्	च्वंगाम्हुकेगु	फ्वंगः
यंगालय्	ग्वंगः	अंगः
ग्वांग्रा	कंगः	ढुंगा
बंगलःसि	लांगलःसि	गूंगु
		(थनेगुनं)

थ्व नियम फुक थासय् नं मखु। अर्थात् 'ग' या न्ह्योने थय् अनुस्वार जुये मफुगु थाय् नं यक्व दु। थथे

मागःसकि	उगः	हागः
छगू	छगः	छगाः
अगूचा	दाग	जिगिजिगि
हौगः	सौगः	इगिदिगि

तर फुकं थासय् मखुसां 'ग' या प्रभावं वया न्ह्योने अनुस्वार च्वं वःगु वया स्वभाव अवश्य दु थथे

स्वगः (स्वँग) – स्वंगः   प्यगः – प्यंग
गुग (गुँगः) – गुंगः
स्वगू (स्वंगू) – स्वंगू   प्यगू – प्यंगू
गुगू (गुँगू) – गुंगू

थय् छगः निगः, छगू निगू, थन धाःसा छंगः निंगः व छगू निंगू मजुगु। तर स्वँग-स्वंग, स्वगू-स्वंगू, प्यगः-प्यंगः, प्यगू प्यंगू, गुगः-गुंगः गुगू-गुंगू आदि धाःसा जुइगु स्वये दु। हानं 'ग' वतलें नं म्यः थाय् 'गाः' तया छगाः निगाः थें हे स्वगा, प्यगा गुगा हे आपा पाय्छि जुया च्वंगु दु। अथें नं थन 'ग' दुगुया प्रभावं थमि स्वंगा प्यंगा गुंगा आदि जुउ वने फःख्वाःगुखँ थपिं खः। थपिं निये वले 'स्वँ' व 'गुँ' धाये बलय् अनुनासिक दःगुलिं स्वंगः गुंगः दःवने छिन। तर 'पि' धाये बलय् 'पिं' या छचला स्वये मदु। तर नं 'स्वं' व 'गुँ' तय् सरह हे स्वंगः गुँगः थें थननं प्यंगः छने दु। उकिं थन थ्व पिया नं गबलें 'पिँ' जकं बुला धकाः थन लुमने बहः जुउ। थुकिइ तामाङ गुरुङ आदि भासय् थ्व 'पि' यात 'प्लि' धाइगुलिं थ्व 'प्लि' बा 'लि' 'ल' बा 'न' उच्चारण जुउ वने फुगु सूच कथं (गथे लँ फिये या लं फिये थें। 'नि' न्व वाँसि थ्व यानं अनुनासिक मात्र ल्यनाः प्लिप्नि–पिं–प्यंगः थय दः वन खये फु।

तर 'पिँ' मजुइक हे नं अथवा 'पि' जक खयाः नं

प्वंगः जुउवने फगु खँ ग्वः नं थन मरुगु मखु थथे फायेगु ग 'कागा' जक मखुउसे 'ग' या प्रभावं 'फांगा' जुउगु दु। उकि धाये जिल 'ग' या न्ह्योनेया मा आखः अनुस्वार युक्त जुउवनि धयागु सूत्र छुँ खँग्वलय् माःवया च्वंगु दु। मेपिं थथे —

फायेगु गा – फागा – फांगा

फुयग – फुसय् च्वंगु ग — फुग फुंग

दुरुगा — द्रुगा — द्रुंगा

चुपि दुंगुगा — चुपिगाः — चुंपिगा

(स्वपया छ्गू खुसिया नां)

व्हःया गः — व्हःगः — (सिमा) व्हंग

म्हिःगयां म्हिग — म्हिम्हिगः — म्हिइगःम्हिग

'ग' या न्ह्योने अनुनासिक स्वर दत धाःसा थपिंला याउँकहे अनुस्वार जुये फु। थथे —

बुँगाः — बुँगा,	स्वँगः — स्वंगः
कँगाः — कंगा	सँग — सांगा
सँगु — संगु	गुँगः — गुंगः

स्वँगः स्वंगू प्यगः प्यंगू गुंग गुंगू जुइथें 'ग' मरुथाय् अनुस्वार च्वं वये फइ मखु थथे —

स्वथु	स्वपा	स्वपु	स्वखा
प्यथु	प्यपा	प्यपु	प्यखा
गुथु	गुपा	गुपु	गुखा

'ग' या धर्म थय् न्ह्योने अनुस्वार च्वंवःसा अनुस्वार या धर्म 'ग' च्वं वइगु थाय नं दु। थथे तिंहि तिंहि न्हुया तिं तिं न्हुया' या 'तिंगातिंगा न्हुया' थ्वया प्रयोग थथे बुचला न्हल 'तिंगा तिंगा जंगल पारी गगा' थथे हे 'सिंह व संहार थमिकेनं अनुस्वारं थथे 'ग' यात साला दुब्वना काइ। 'ग' लिसे 'ह' मिलय् जुउबलय् 'घ' जुयेमाः थुकथं सिंह — सिंग्ह — सिंघ जुइ। थथेहे संहारया नं संहार–संगहार जुइ। इत्यादि।

सिंह, संहार या सिंघ, संघार जुइगुलिइ अनुस्वारं 'ग' [यात साला: 'ह' याके 'ग' च्वना: 'घ' जुल धःसा 'हला' या 'घला' जुउगुलिइ थ्व अनुस्वारं साला हःगु 'घ' मखुत। अथेंहे 'ह' याके 'ग' च्वंवये फत। 'हला —ग्हला – घला जुल। 'हला' धाय थें 'घला' धाय्गु नं झीगु न्वचुं ववज्वया च्वंगु दु। (थ्वयात खला — घला —हला कथं नं खःला धका स्वये छि)।

थथे 'ह' याके 'घ' च्वंवया: हला — घलां जुउसा 'ग' यांके 'ह' च्वंवइगु थाय् नं दु। थथे 'गथे' या 'घरे' 'अगति' या 'अघाति'। थथे क्रियां खँग्वः जुउवनि थाय् नं दु थथे गने — घंजाहः।

'क' या 'ग' जुइगु थाय्नं छकः स्वये

नकदेश — नगदेश

प्वस्तिकं — प्वस्तिगं

ध्याक — ध्याग

थन्याःगु पहः नेपालिइ यवव दु। थथे —

काक — काग

साक — साग

शुक — सुगा

एकादश — एकान्ह — एगान्ह —(एघार)

करोति — कर्छ – गर्छ

थथेहे नेपाल भाषाय् आकिवं या नेपालिइ आगौं–आघौं नं थुकथं याद्दे खः।

बालामुले— वालाउले— वालाउमुले— बालागूउले आदि न्वचुया कथं तयत स्वया: 'ग' छगः हानं न्वचुं पिज्वः वये फःगु स्वयेदत। अर्थात् 'बालाउले' स थ्व वालागू उले याकेया 'ग' थ्व आगन्तुक 'ग' खः। थगुने नगुने नय्नगुने आदि खँग्वःया 'ग' यात हानं 'म' जुइगु थाय् दु।

'ग' या 'म' जुइगु थाय् थथे —

थगुने — थागुने — थाउने — थामुने

नगुने — नागुने — नाङने — नामुने

नय् नगुने — नय्नागुने— नय्नाङने— नय्नामुने

'ब' या 'ग' जुइगु थाय् —

देवं — देगं

देवलय् — देगलय्

भवस्ति — भगस्ति

'ग' या प्रभावं वया न्ह्योने अनुस्वार च्वंवये फु थ्यं (प्यगः– प्यंग थें) वहे अनुस्वारया प्रभावं गुगुं 'ग' याके च्वंगु अनुनासिक नं तं वनेत अःपुया च्वंगु दु । थथे

चंगुँ — चंगु
पांगुँ — पांगु
स्यंगुँ — स्यंगु
कांगुँ — कांगु
इचंगुँ — इचंगु
म्हंगुँ — म्हंगु
संगुँ — संगु

खँग्वः दुनेया 'ग' तनीगु नियम (जगत् कुमार – जःरकुमार थें) थमित नं (चंगु, पांगु आदि यात नं) लाःवः । तर 'ग' या न्ह्योने अनुस्वार दुगुलिं थपिं न्हापां 'ङ' निं जुइ । अलेतिनि तनिइ । थथे —

चंगु – चंङु – चंउ – चउँ
पांगु – पांङु – पांउ – पाउँ
स्यंगु – स्यंङु – स्यंउ – स्यँउ आदि

थथेहे —

पांगा – पांङा – पाङा – पाँ

फांगा – फांङा – फाङा – फाँ

फुंग – फुंङ – फुङ – फुँअ इत्यादि

थथे अनुस्वारया लिउनेया 'ग' या 'ङ' जूसा थ्वथें हे 'ग, ज, द, व' फुकंया नं 'ङ, ञ, न, म,' जुउ वनेफु क्रमस थपिं हानं थ्वहे अनुस्वार लिउनेया 'ग' या 'ङ' जुइगु सूत्र कथं —

इचंगु – इचंङु

म्हंगु – म्हंङु

कांगु – कांङु

'ज' या 'ञ' जुइगु सूत्र कथं

(मञ्जु) – मंजु – मंञु

(मञ्जरी)– मंजरी – मंञरी

'द' या 'न' जुइगु सूत्र कथं—

(चुन्दां) चुदां – चुनां

(क्वन्दा) क्वंदा – क्वंना

(चन्द्र) चंद्र – चंन्न

'ब' या 'म' जुइगु सूत्र कथं —

पिंबहालय् – पिंबालय् – पिंमालय्

सिं वाः दुंबाः – सिंमाः दुम्माः इत्यादि

'मुगः' या विभिन्न अर्थय् सिंमुगः, नमुगः, गथांमुगः प्याखं मुगः आदि दु । थुकिइ प्याखं युगःया मेगु रूप प्याखंम्वः नं दु । खँग्वः या दुने च्वंगु 'ग' तनिइगु सूत्रय् लानाहे थ्व 'मुगः' या 'ग' तनाःलि मु अ जुउ वन । थ्वहे मु अ या सन्धि प्याखं म्वः थय् नं जुउ वने फु । खतुं थन 'म्वः' या हे — मुकं म्वःयाहे नं अर्थ मरुगु मखु । 'म्व' या अथे 'छ्यों' कायबले नं प्याखं म्वःया अर्थ पिहाँ वः ।

थ्व 'ग' या क वर्ग फुकं लिसे नापलाय् फया च्वंगु ऊ खँग्वःत नं थन हानं छकः ब्वये ।

'क' लिसे स्वाःगु प्वस्तिकं – प्वस्तिगं

'ख' लिसे स्वाःगु	गुये — गुके — खुये
	गने — सुखूगके — सुखूखने
	ग्याये — ग्याय — ख्याये
'छ' लिसे स्वाःगु	गये — घरे
'ङ' लिसे स्वाःगु	फांगा — फांङा आदि

... ...

नेपाल भाषा व्याकरण

प. र. तु.

नेपाल भाषा न्हिया न्हिथं चवन्हचाना वनाच्वंगु दु। नेपाल भाषायात चवन्हचाकेत क्वीसं फुगु कुतः याना च्वना। तर साप हे दुखया खँ थौं तकं झीसं नेपाल भाषायात ल्वःगु छगू वैज्ञानिक व्याकरण दयेके मफुनि।

नेपाल भाषायात ल्वःगु थःगुहे पहया छगू व्याकरण मदुगुलिं यानाः थौं तक अप्वःसिनं धयाथें नेपाल भाषा अशुद्ध च्वया वयाच्वंगु दु। विद्यार्थीतसें जक मखु नेपाल भाषाया शिक्षक व प्राध्यापकतसें नापं नेपाल भाषा शुद्ध च्वये मसःगु खने दु। अज लाः नेपाल भाषाया नांजाःपिं पुलांपिं न्हूपिं साहित्यकारतसें नापं नेपाल भाषा शुद्ध च्वये सःगु खने मदु। थ्व झी सकसिगुं निंतिं तसकं हे मछालापुगु व दुखया खँ खः। थःगु मां भाय् हे शुद्ध च्वये मसयेगु न्हयाम्हसिया निंतिं नं मछाले माःगु हे जक खँ जुइ। थ्वया सिबे नं थःगु मां भाय् शुद्ध च्वयेगु कुतः मयायेगु ऋं हे दुःखया खँ जुइ। अकें याकनं हे नेपाल भाषाया छगू गतिलाःगु व्याकरण दयेकाः उकिया नियम कथं नेपाल भाषा शुद्ध च्वयेगु कुतः सकस्यां पाखें जुइ माःगु दु। थथे मजुल धाःसा व्याकरणय् छगू पहः मदयाः भाय् अशुद्ध जुजुं वनाः नेपाल भाषाया थःगु मौलिक स्वभाव हे तना वने फु। न्हापा नं क्वी आजुपिसं व्याकरण दयेकाः भाय् शुद्ध च्वयेगु मयाःगुलिं मेमेगु भाय् विशेष यानाः संस्कृत भाय्या प्रभाव लानाः क्वीगु भाय्या गुलिखे थःगु पहः तने धुंकूगु दु। थ्व क्वीगु भाषाया तसकं तधंगु क्षति खः। थुकथंया क्षति हानं मजुइकेत क्वीसं नेपाल भाषाया छगू वैज्ञानिक व्याकरण दयेके तसकं हथाय् जुइ धुंकूगु दु। थ्व खंय् सकल भाषा प्रेमितसें बांलाक बिचाः याइ धकाः आशा याना।

नेपाल भाषाया थःगु हे विशेष पहः व स्वभाव दु। उकिं संस्कृत, अंग्रेजी वा मेगु गुगुं भाषाया व्याकरणं थ्व भाषायात चीगु ज्या अस्वाभाविक व अवैज्ञानिक जुइ। थथे जूगुलिं हे थौं तक पिहां वयाच्वंगु नेपाल भाषाया व्याकरण धाःगु नेपाल भाषाया निंतिं ज्याख्यलय् मजूगु खः। आःतक नेपाल भाषाय् न्हूगु पुलांगु गुगुं नं व्याकरण सफू सकसितं मान्य मजूगुया कारण नं थ्वहे खः। धात्थें धायेगु जूसा आःतक पिहां वयाच्वंगु नेपाल भाषाया व्याकरण सफू फुक धयाथें अशुद्ध खः। उगु व्याकरण सफू नेपाल भाषाया पहः व स्वभावयात ल्व कथं मजू। उकिं न्हूगु व्याकरण दयेकेत यक्व अध्ययन व अनुसन्धानया ज्या याये मानि। साहित्यिक सफू च्वये थें व्याकरणया सफू च्वये फइ मखु। झीगु भाषाया धात्थेंगु पहः सीके धुंकाः तिनि क्वीसं क्वीगु भाषायात ल्वःगु व्याकरण दयेके फइ। थुकिया निंतिं पुलांगु भाषा साहित्यया अध्ययन यानाः, प्रचलित शब्दया मूल लुइकाः भाषा विज्ञानया आधारय् व्याकरण दयेकेगु ज्या जुइ मानि। उकिं भाषा विशेषज्ञतय्पाखें हे जक ग्यसुलाःगु व्याकरण दयेकेगु ज्या जुइ फइ। यम्हेसिया यत्थे व्याकरण दयेकां भाषाया उन्नति जुइ फइ मखु। आः थें छम्ह छम्हसिया छगू छगू व्याकरण जुया च्वंतले भाषाया विकास तापाना हे जक च्वनी। उकिं याकनं हे भाषा विशेषज्ञत जानाः नेपाल भाषाया छगू वैज्ञानिक व्याकरण दयेके पाखे कुतः जूसा बांलाइ ताया।

वाखं

बिनु

कृष्ण ध्वज नकःमि

बिनुयागु पहः खनाः म्हस्यू–तास्यूपिं फुक्कं धैथें मनूत अजुगति चाः । वयागु बानि-चानि खँल्हा-बल्हा खनाः फुक्कं लय्ताः । लय् मताइ नं गनं, वयागु सः नाइसे च्वनाः यै पुसे च्व । सलय् न्यालु-फाकु मदु । सुयातं नुगलय् मुलुं सुयाः खँ ल्हाये धैगु मदु । फुक्कं नापं बोलि–बचन तयाः खँ ल्हाइ । अंकि फुक्कसियां वयात यः ।

तर, ... तर छाय्थें मस्यु फुक्कं नापं अथे मिलय् जूसां, फुक्केसियां वयात यः सां, व अपिं नापं ता ता पानाः वना च्वन । अपिं नापं भेलय् मपुं । अपिं नापं भेलय् पुनेत स्वइ । तर, व बिस्युं बिस्युं वनी । साहु खनाः साहुमारा बिस्युं वनी थें । अंकि छम्ह निम्ह पासापिंसं अले छें लिक्कं च्वंम्ह फुकी तताःजुम्हं धाइगु "धात्थें हे धाक्व सिक्व माःम्ह मिसा ।"

बिनु मां बौया याकः म्ह्याय् । छेँय् दुथें फुथें धैथें नकाः त्वंकाः ब्वलंकाः तःम्ह । तर अय्सां वयागु बैंसयात थःगु म्ह ल्वः मजू । बैंसं जाइबलय् ल्यासे ल्यायम्हपिं नयज्यू खने दैथें, व अथे मजू । गंसिचा । सित्यांचा । म्हधिकः नं अपाय् च्वं ग्यसुमलाः । अथे धकाः व अपायच्वं बांमलाः मजू । बांहे लाः ।

हाइस्कूलं पास जुयाः बिनु कलेज वन । कलेजय् नं व खनाः सकलें लय्ताः । ब्वनेगुली व सुयां स्वयाः ब्वय् मलाः । अंकि प्रोफेसरत नं व खनाः न्ह्यू ख्वाः वः । तर, मनोरंजन धालकि बिनुं न्यालु फाकुथें याये यः । अंकि छम्ह निम्ह पासापिसं धाइगु– "धात्थें याम्ह हे बिनु का ! वयात लय्ता धैगु गुबलें मदु । गजाःगु नीरसगु जीवन, वयागु । न्ह्याबलें उदास उदास खने दुगु जीवन ।"

ख नं खः, बिनुयागु जीवन उदास खने दु । सूर्यो मदुगु सर्गः थें, वयागु जीवन । मानौं वयागु नुगः छपोतं हाकु सुपाचं त्वपुना तःगु दु । वया पुनीगु वसः नं अथे हे ख्यूं, बुलु । ह्याउं बुत्ता क्ः झः धा गु वसः ला वयात गुबलें मयः । धात्थें धाये माल धाःसा वयागु जीवनय् ह्याउँ वसः लाःगु धैंगु हे बाःरा पिकाः बलय् छन्हु जक हे जुइ । वयात झः क्ः धाःगु छुं हे वसः मयः । ह्याउँगु वसः ला नां हे काये म्वाः । तर अजुगतिया छता खँ । वयात नं ह्याउँ यः । गुलाब स्वां । ह्याउँसे च्वंगु गुलाब स्वां वयात यः । कं दुगु गुलाब स्वां वयात यः । गुलाब स्वांया फःः व पिहाँ वनी बलय् हाक्कुसे च्वंगु छ्चनय् ह्याउँसे च्वंगु गुलाब स्वां न्हिलाः न्हिलाः वनी ।

बिनुयागु जीवन उदास धकाः जीवन खनाः व गुबलें घमचाः । जीवन नाप क्ःचायाः गुबलें बिस्यूं मवं । वयात थःगु जीवन नाप मतिना दु । छेँय् च्वंपिं मां बौ नाप मतिना दु । अले जुजुया बिज्ञानाप मतिना दु । अंकि व मगु

थ्वा:या क्वांगि वं सभिस यानाच्वन । तर थ्वा:बा:यापि छम्ह निम्हेसिनं वयात "छबं मथ्यूगु दुख सियाच्वंम्ह, थ्वा:सां थ्वा:सां आख: ब्वना: जागिर नयाच्वंम्ह स: सा लखपति जुया: च्वने दुम्ह" धका: धाइ ।

अमिगु खँ न्यना: बिनु ख्वा: ह्यु से च्वंकी । अमिगु खँ न्यना: वया नुगलय् थु दी । वया नुगलं धाइ "अशिक्षित मिस्त ! कतपिनिगु तुती दना च्वनीपि मिस्त ! आमजा:गु बुद्धि याना:ला थौं मिसातय्गु थजा:गु गति जुया च्वंगु ।" गुबलें गुबलेंला थ्वा: मदुगु खँ न्यना: वयात स: यानां स: याये फइमखु । छम्ह निम्हेसित म्हुतुइ दंक लिस: बी ।" छु मिसातय्सं आख: ब्वनेगु धांचा कांचा यायेत हे जक ला ? थ्वा: मदुगु खँ ल्हाना: दे न्यंकेत हे जक ला ? अमिगु तुती स्य: मदुला ? थ: थम्हं दनेत । गुलि तवक थ्वायेगु कतपिनिगु लिधंसाय् ? मिखा दया:नं कांपि मिस्त ! धाल धाल मिस्त धइपि मिस्तहे । मिजंत धइपि मिजंत हे। अपिलिसे कीगु छु लगय् जू । अमिसं धा: धा: थें यायेगु, या: या: थें याकेगु हे कीगु धर्म ! क्वहचंगु खँ ! क्वहचंगु बुद्धि ! क्वहचंगु संस्कार !"

वयागु खँ न्यना: छम्ह निम्ह थ्वा:बा:यापि मिसातसें म्ये वांन्याना च्वनी । "गय् धाये फुगु मिसा जात जुया: । स्वयेबलय् कवंचा ख्वा: व:सां थ्यावक हे न्ह्या:म्ह मिसा खनीसा । थ्व मिसां नं छें याना नइ ला । गुलि तिम्कय् जूगु खँ । मिजंतसें धा:थें का धा:गु । ब्यारि म्हुतु । प्येखुले मा:गु म्हुतु ।"

बिनु थ:गु हे लँपुइ । थ:गुहे बिचालय् । थ:गु हे नियमय् सुरु सुरु वना च्वन । सूर्दो थें । वयात सुयागुं खं सालामका: चुम्बकं थें । व सुथ न्हापां दनी । वसिबँ पुइ । लुखा बँ इली । ल: ली काइ । गनेद्यो, भगवान द्यो पुज्याइ । जा थुइ । मां बौ पिन्त नकी, त्वंकी । भतज्या सिधयेकी । अफिस वनी । वइ । थुकथं वया जीवन घ:चा: न्ह्याना च्वन ।

बिनु त्यासे जुइ धुंकल, म्ह्याय्यागु बँस खना: मां बौया नुगलय् मि पू । अमिसं स्यू त्यासे बँसयागु स्वय् । छवव: निवव: बिनुयाके न्ह्यथंगु नं ख:, इहिपा:यागु खँय् । तर बिनु याये मखु धका: धिपि यात । "सलं वां न्यायथें।"

वयागु चालाबाला खना: वया मां बौया मं क्वतुं । ख्वाउंक झसुका: व अमि । गुबलें गुबलें वया मांम्हं धा नं धाइ— "बिनु, मचा हिला: हिला: समा: याना ला जु, छु पुता ! न्ह्याबलें न्ह्याबलें छगू हे जक बांला:ला व ! बाहालय् च्वम्ह नाइँचा खं ला, गय्च्वं नक्कलि याना जुइ । न्हि छता फेसन । न्हि छता सँयागु छाय् । छ जुलं .. ।" मांम्हेसिगु खँ न्यना: बिनु न्हिला: न्हिला: धाइ " वहे ला धैगु व नाइँचा जुल: । जि छं म्ह्याय् बिनु जुल, मखुला ? मांम्ह त्वल्हय् जुया: व म्ह्याय्या ख्वा: स्वया च्वनी "लातां केरा स्व: थें ।"

छम्ह निम्हेसिनं बिनुया प्यं ल्यूने थथे नं धा:, " उइ य पि खिचा स्वया: मउइपि खिचात ग्यानापु । स्वयेबलय् जक न्व मवा:चा । ख्वा: पिचु नुग: वँचु । पिने पिने अफिसय् अफिसय् मिजंत नाप घिसिमिसि जुया: ख्वा: ख्वा: त्वाका: खँ ल्हाइम्हं नं कीपि नापं खँ ल्हाइला । न्ह्याबलें क्वपुं ख्वा: । न्ह्याबलें कुतुं वइथें च्वंगु ख्वा: । सुनां धाल, अ, उखुनु लाखय् छम्ह मिजं नाप वयात खनागु हँ गयच्वं हं ल्हा: पुत्त पुइका: न्यासि चाया: केलें मिखा कना: खँ ल्हाना जूगु । नक्चरी ! लज्या मचा:म्ह !"

थजा:गु थ्वा: मदुगु मिसा खं बिनुया नुग: हीसे च्वनीगु । "चि मल्तां इला त:थें ।" थथे धया जूपिनिगु म्हुतु प्ये खुला बी मास्ति व:, बिनुयात । तर छुयाये ! व विवस ! सुयातं छु धालकि वयात तु अ:ख:वतं म्हुतुइ दंक खँ प्व: चिका हइ । ल्हय्यां ल्ह्येये मफयेक । "लज्या मचा:म्ह नक्चरि ! मां भुतुलुइ वंम्ह ! मावय्चरं !" छू

छु धका: ... ... । खिचा खी आपां कयेकेबें जुइ, बयात । ख्वाः हयाउँसे बँचबुसे चबंका वइ ।

अम्िगु खँ लुमं लुमं व होमो चाइ । इक्कुसे च्वनी । न्हिम्हम् हे थाल पुल पाल पुल नगुत खनी वं । वया मनय् खँ बुल् बुल् थाहां वया च्वनी, बुँगाचाय् लः थाहां वइथें । बने धुंकूगु छता छता खँ न्हचोने च्वं वइ ।

न्हापा बाःलय् जूगु धटना लुमनी । व बःचा धिकः तिनि । बाःलय् छ्वाँइकासा म्हिता च्वनागु । नाइँचा, उमाचा, कमलाचा व ललिचापिं नं दु । अपिं नं जि नापं तुं म्हिता च्वंगु । बाउचापिं व वया पासापिं ऋचाः क्वय् गुच्चा म्हिता च्वंगु । सियूचा खिचा छम्ह थः थम्हंतुं ग्यासि चायाः तिंति न्हुयाः भ्वाथः कापः वां वां ङानाः म्हिता च्वन । फुक्कं थःथःगु आनन्दया पुखुली लाल् कया च्वन ।

आकाव्काकां सियूचा खिचां व्हाउँ व्हाउं ऊगुंलि जिमिगु मिखा अन जू वन । बाःलय् छम्ह मिसा दुहां वल । खिचां डयां च्वन । बाउचिया पासा छ्याकःचां खिचायात अप्पां कयेकल । अमित गुच्चा म्हितेगुली डिस्टर्ब जुल धकाः जुइ । खिचां क्वांइ क्वांइ हालाः खुट्चां खुट्चां कयाः वन । व मिसा जिमिगु पुचलय् सुरु सुरुं वल । जिमि पासापिं वं वया ख्वाः, वं वयाः ख्वाः स्वया च्वना । नाप नापं व मिसायागु ख्वालय् नं जिमिगु मिखा जू वन । छुं धाइला छुं न्यनीला धकाः ।

मिसा बांलासे च्वं, बाज्यो वने धुंकूम्ह सां । अपाय् च्वं गंसि नं मजू । ल्व्हं धयां ग्वाथ्या भ्वाथ्या जुइक नं मखु । वसः पुना तःगु नं अपाय्च्वं क्वह्यं मजू । स्वां प्वः बुत्ता दुगु फूल ब्वाइलया पसि । अजाःगु हे सियूगु रंगयागु मिसा लं । दोसल्लाया गा । न्हाय्पनय् नं प्वाल् प्वाल् थीगु तःप् ल्हाती निपु निपु चिची पुगु लुँ चुरि । थय्क्क स्वयेबलय् चीमि ला खहे मखु थें च्वं । बयागु ख्वालय् करुणा, ममता दया पश्चाताप्, प्रायश्चित छु छु दु वला जि मस्यू । तर तंया भाव दहे मदु धकाः धायेफु ।

जिमिगु छ्वाँइ म्हिनेगु ज्या दित । बखिचिगु ल्हाःती छ्वाँइ दहे दनि । जिमिगु मिखा म्हमस्यूम्ह मिसायागु ख्वालय् । तर व मिसाबागु मिखा धाःसा जिगु हे ख्वालय् जक । वयागु नुगलय् दुखया मि व्छुम्ग च्वंगु दु बाय् सुखया निभाः थिना च्वंगु दु । वला जि मस्यू । तर वयागु मिखाय् जितः स्व स्वं आनन्दया जः दुबिना च्वंगु दु धकाः सी दु । जितः अथे तुलुं तुलुं स्वया च्वंगुलिं जिमि पासापिसं न्ह्यसः मिखां जितः स्वत । जि म्हुतु पकु चिकाः मस्यु धकाः लिसः भाय् याना । जिमिगु खँ भाय् नं व मिसायात न्हिले मास्ति वल थें । व मुसुक्क न्हिल । जि नं वास्याहां न्हिला । जिमि पासापिं हुरुरुं न्हिल । मानौं बाः छगुलिं न्ह्यगु थें च्वं । गुच्चा म्हिताच्वंपिं बाउचापिं नं वाताहां च्वनाः न्हिल । तर अमिसं ङा स्यूला ब्याहां स्यू । छुं मं मस्यू ।

जिमिगु न्हिले ख्वालं व मिसायात खँ ल्हायेत लँ दत । "छिमित चकलेट यःला मस्ल," धकाः भ्वं प्वलं चकलेट लिकयाः जितः नाइँचापिन्त सकसितं बिल । नाइँचा च्वांकिचां भ्वं प्वला खतं ब्वाप्लाक्क नहे नल । मेपिसं नयेत भ्वं प्वला च्वन । तर, जितः गय्थें गय्थें च्वना च्वन । नयेला । मनयेला । छु याये ! छुयाये ! जिमि मां पिसं धाःगु खँ इबाट्ट लुमन । "बोक्सितसें लाखे नयेगुली त्वनेगुली स्यंकाः नके यः हं । अथे नःपिं मनूत लाखे सुकू सुकू गगं सिना वने यः हं ।" जितः थ्व खँ लुमं लुमं ल्हाःती च्वंगु चकलेट् हुं थ्यंक वां व्छये मास्ति वल । थ मिसा खनाः कुनु कुनु तं पिहाँ वल । "म्हस्यू न तास्यू अथें चकलेट् नकः वइम्ह" । जिगु ख्वाः छकलं तसं भय्बिल । मनय् गुनु गुनु मि च्याना वल ; झन वं "चकलेट् छाय् मनयागु" धका धाः बलेला छकलं तुना व्छये मास्ति वल,

व मिसायात । जिगु तंया मी हुया व्छये मास्ति बल । "अय्लाः काइबलय् सिं ग्वं दुइथें ।" छकः ब्वे पिनाः स्वया । तर छुं मधया । जिगु ख्वाः ख्यू से च्वना वल । वा वये त्यंगु सगंः थें । बाः छगुलिं फिजां मिजां दन । सियूचा खिचा नं हू हू स्वया हल । जिगु पहः खनाः व मिसायागु ख्वाः नं ख्यू से च्वन । वं हानं लिसा कया: धाल "छाय् छन्त चकलेट मयोला ? चाक्कुसे च्वं, साः न ।" थ्व खँ न्येनाः गुनुक्क मिच्याना वइथें जिगु तं नं च्याना वल । जिगु मनं मनं धाल "छं धाये माःला चकलेट चाक्कुसे च्वं धकाः । गुबलें चकलेट नये मखंपि ला ।" नाइँचां छ्वःमी घ्यो लुया बिल । "वयात चकलेट् स्वयाः पाउँ यः । जिमि स्कूलय् न्ह्याबलें पाउँ न्याना नयेगु ।" नाइँचित जि मे मिखा कनाः स्वया । जिगु बानि अमिसं बांलाक स्यू । जि तं चालकि लसिं खाःथें खाये यः । अंकि वं हानं छुं मधाल । जि तं चायागुलिं व मिसायात छु जुल मस्यु । वं ख्वाउँक क्सुकाः तल । वया मिखा लः लः धाल । तर जितः वयागु वास्ता मदु । जि म्हुतु फस्बयेका ।

"बिनु, बिनु धकाः जिमि मामं ऋयालं सः तल । जि हं धकाः लिसः मबिया । त्वाः फस्वयेकाः लुसि कुति कुति याना च्वनाम्ह थ हे मस्वया । जिमि मां लुखां पिहां वल । जि गन वन धका माः वःगु जुइ । जिमि मामं व मिसायात जिमिगु पुचलय् खन । व स्वात्या स्वात्यां वयाः जिगु ल्हाः मायां ज्वन । जिगु ल्हाःतय् चकलेट खनाः न्येन "सुनां ब्यूगु आम चकलेट ।" जि मिसायागु ख्वालय् पुलुक्क स्वया । चुपि थें जःगु जिमि मांया म्हुतु तज्यात, 'चाकु क्यनाः मोहनी याना यंकेगु बिचाःला, मचायात ।" स्वये हे सतारनी ख्वाः वः जिमि मां, अबले । त तः ग्वयेक मिखा कनाः बाः थ्वयेक हाल । तर व मिसां छ्सः हे मतः । मानौं वया म्ये ध्यना तःगु दु । ख्वा ह्याउंसे, वँचुसे च्वन । ख्वाउंक झसुकाः तल । मिखां तुरुक्क ख्वबि हायेकल ।

उबले ध्याकुं अजि मवःगु जूसा व मिसायात जिमि मामं छु छु जक धाइगु जुइ । छु छु जक याइगु जुइ । "म्वालका भचमयुजु थः लुमना वल जुइ, माथा बनाः मचायात चकलेट बिल जुइका । म्वाःल हाले मते ।" हानं व मिसायात स्वयाः धाल "हुं ज्ञां माया, छें हुं । नुगः मछिकां छु याये । जूगु जुइ धुंकल । छु याये ! थः थःगु कर्मया भोग । "म्वाल हुं थ्व मिसानाप हाले मते धकाः मिखा भाय् यात, ध्याकुं अजि । बुरिया खँ न्यनाः व मिसा सुरु सुरुं बाःलं पिहां वन, जितः स्व स्वं । व खनाः जिगु तं मतंनि । जि म्हुतु बेक्वयेकाः सीमा सीमा याना ल्हातंपाला व्छया । ध्याकुं अजि, हय् ! अथे नं याये त्यःलाः धकाः हक्कल । जि मां नापं छें वना ।

खँ छु खः । जि छुं न मथू । व मिसां जितः जक छाय् स्वया च्वंगु जुइ । छाय् चकलेट इना ब्यूगु जुइ । जिमि मां व नाप छाय् हाःगु । धात्थें जितः मोहनी याये त्यंगुला, वं । खइ खइ, अथेहे खइ । नत्रसा जिमि मां अपाय् च्वं हालीला । बहनी देना म्हेसिया न्ह्यो मवः । मयः मयः वद्दे मिसायागु ख्वाः जक न्हयोने वया च्वन । ल्वः मंका व्छयेत सने । ऋं ऋं न्हयोने वया च्वन ।

छन्हु, स्कूलय् वना बले लँय् ध्व दुक्क नाप लात, व मिसा व फिसिक्क न्हिल । जि छयों फहीका । तर व न्हचू न्हचूं वन । व न्हचूगु जितः हिस्याःगु थें ताल । जितः व खनाः ऋं तं पिहां वल । वनाःइनाः वयागु ख्वाःपाः छपातं ई फाना बी मास्ति वल ।

स्कूलय् आखः ब्वनाम्हेसिया आखलय् मं मवं । व हे मिसायागु ख्वाः जक लू लू वया च्वन । क्लासय् च्वं च्व थें मं मदु । पासापिं नाप खँ ल्हाये नं मं मन्त । स्कूलं लिहां वया । तर व मिसायागु लुमंन्ति लिना च्वन ।

थौं कन्हेला स्कूल वं सां, वः सां लिफः लिफः स्वया जुइगु, जि । गनं व मिसां जितः स्वया च्वंगुला प्रबुला धकाः । जितः व नापलाइ धकाः म्हय् ज्यू हे मदु । तर मिखा धाःसा जवं खवं वना च्वनी । व गनं दुला धकाः ।

अथे जु जुं तः न्हु वन । न्हि छकः धैथें व मिसा नाप लाइगु । म्हनौं जि छम्ह वया प्रेमिका थें जुल । जितः मस्वयेकं वया जा नयाथें मच्वंला मस्यु । जि खन कि वया ख्वालय् आनन्दया जः ब्वाहां वइगु । जि स्कूल वनेगु इलय् व छथाय् नं छथाय् च्वं च्वनीगु ।

आः ला जितः नं व मिसायागु बारे छु सीके माःत्तिवल । व सु जुइ । छाय् जितः मतिना याइम्हं थें स्वयाच्वंगु । जितः छाय् अपाय् च्वं मायां स्वया च्वंगु, वं । जि वया सु परय् जू धकाः । म्हस्यू थें यानाः जितः स्वयाः न्हिलाः न्हिलाः वनीगु व । न जितः हेकाः सुं मिजं नापं व्हंका बी त्यंगुला मखुला ! छु माः थौं कन्हेयापिं मनूतय्त । अने अनेगु, खँ मत्ती वया च्वन । जिं वयात म्हसीकेगु निश्चय यानां ।

छन्हु, जि ध्याकुं अजिया छेँय् वना। "यः ध्याकुं अजि, यः ध्याकुं अजि धा धां तलय् थाहां वना । ध्याकुं अजि ववथाय् दुने च्वनाः मकः कुया च्वंगु । जितः खनेवं अहो ! बिनु मय्जुला, वा वा दुहां वा । थौं गनं लँ द्वन ले । स्वय् नकः वयागुला ! छ लाखय् छु धाल पास जुल हं मखुला ?" धों सः वयेक ध्याकुं अजि न्यन । जि ववथाय् दुहां वना । ध्याकुं अजि मकः न्हचोने तया बिल । तग्वः मकलय् मि जल्ल थना च्वन । ल्हाः ववाक्क मकः छक्वः कुया । ध्याकुं अजि भुनु भुनु हाल, मिस्तय्सं न्ह्याव्व हे आखः ब्वंसां छु याये ! लिपा निधानय् वयाः व हे घः ब्यकुं मच्यासे मगाः । थौं आखः ब्वना धकाः तिं तिं फुँइ फुँइ याना जुइ । सँ फं फं तया जुइ । व्हांग्रां व्हांग्रां च्वंगु सुरुवाः न्ह्याना जुइ । तेप्चा खने दयेक पासि सिनां जुइ । जिमिगु पालय् ला नीकु हाकःगु पतासि । पिहां वंसां गनं थय्क्क थस्वये मछाः । थौं कन्हेला म्वालकाः न्हूम्ह ममचा हे थ थः स्वयाः जुइगु । "ध्याकुं अजि थःगु आलोचनात्मक खँ प्वंकल ।

जि इतः मितः कना च्वन । गथे यानाः व मिसा सु धकाः न्यने । ध्याकुं अजि हानं छुं धाइगु खः ला । का म्वासे जू जूगु जुइ धकाः तौ जक खँ छुना, – "अजि, अबले बाःलय् वयाः जिमित चकलेट ब्यू वःम्ह मिसा दुनि छु धाल अँ, झीं मायाधाःम्ह, सु व । गन च्वंम्ह । अजिया सु परय् जू ? मकः कुना च्वंम्ह ध्याकुं अजि जिगु खँ न्यनाः छक्वः ववकला परय् जुल । छु धाःवःगुलयाः थ्व मय्जुं धैथें । जिगु न्हाय्पं तिं तिं स्वाना च्वन, अजियागु खँ न्यनेत । ध्याकुं अजि ववाक्क क्ष्मुकाः तल । "छिमि मां मं छुं मधाःला । छिमि मामं स्यु हे स्यू नि व मिसा सु धकाः बिचरायात अबले छिमिसं याये जिक्व हे अपमान याना च्छत । बिचराया थः लुमनाः वःगु । तर छिमिसं... ... । छ् धाःगु त्याः थ्व अजि धैथें जि अजुगति चाल । अजिं खँ स्वानां तुं यंकल । "बिचराया कर्मय् मदुगु सुया छु लगय् जू ।" ध्याकुं अजि मकलय् मि छक्वः ग्वलाः हानं धाल ।

"छं मस्यू । छ मचा तिनि । अथे हे खुला न्हय्ला तिनि दत जुइ, छ । मांया दुरु त्वना हे च्वन तिनि । छिमि मांया हानं प्वाथय् दत । दैबया लिला अथें जुइ धकाः सुनां छु स्यू । छन्त अरि चाल । गुभाःजुं वयनाः क्षारय् यात । तर अरि गारये जु जुं वन । छ नं गंसि जु जुं वन । प्याथः थें जुया वन । कथि थें च्वना वन । मांयागु दुरु छिकल । अयनं नं छंगु त्वय् मलाः । वयं वयं थें मज्यू । गुलि वासः यात ज्यू हे मज्यू । फुक्केस्यां छंगु आसा त्वःतल । छं सिबय् च्वय् स्वम्ह दाजुपिं नं दु । अपि आःतक्कं द हे दनि । अमि छंत गुलि यः । छ जुलं

बौंला कन्हेला। सासः छगू जक ल्यं दनिम्ह। घिति घिति। ग्वकःला सौ बंय् तल।

अबले किस्नचिया कलाः भाःत अन हे तिनि। दतं कुतं कलाःया भाःत। भाःतया कलाः। कलाः भाःत सुकु मतुगु ज्वः थें। मचा खाचा सुं दुगु मखु। निम्ह तिपुया मचा दयेकेगु खुब मं दु। तर छुयाये! देवं मब्यूसिनि सुया छू लगये जू।

छन्हु, छन्त हानं सौ बंय् तये हल। तच्वः जुयाः। घिति घिति जुया च्वन। सासः ब्वया वंगु मखु। फुक्कं व्हाँय् व्हाँय् र चवाँय् च्वाँय्। किस्नचा व वया कलाः मं स्वः वःगु। गबाय्त नं छंगु सासः मवंसिनि किस्नचिया छु मत्ती वल थें छिमि मां बौनाप खँ छुत। "मचाया आस मन्त हरिनारां! आःबा अलय्ला। मचायात तच्वतं सास्ति जुल। सासः त्वते मफुत। न थ्व थाय् जकं मतुत ला वयात। थाय् छकः हिले माल ला। जि छता खँ न्यना तयागु नं दु। "मचायात सुयातं दान बिल धाःसा मचा जिया वने फु। दान काईपि सुं माः बने माःगु मदु। बरू जिमिसं हे फया काये। जिमि मचा खाचा सुं दुगु मखु। छिमिसं सि हे स्यू। मचाया कर्म हने मानि धंगु जूसा अबस्य बांलाना वइ। मखु धंगु जूसा थाय् हिलेवं मचां हंसं त्वःती। "थ्व खँ न्यनाः छिमि मां बौ कू नल। कलाः भाःतया खास् खुस्, खास् खुस् खं जुल। छु बिचाः वल थें ब्यू घकाः छंत लःल्हाना बिल। छंत लःल्हाना ब्यू बले छिमि मां गय्च्वं ख्वःगु। हि हि लनाः। बना वनो थें च्वंक। सुनानं दिके मफु। तर छुयाये! व विबस! म्ह्याय्या जीवनं नं ला आःला अलेला। हिक्क हिक्क छगू जक ल्यं दनिम्ह।

किस्नचिया कलाः भाःतं छंत बया छें यंकल। अमिगु भाग्यं धायेला, छंगु कर्मं धाये अमिसं याः याःगु वासलं। म्हासु तपुलि गुरुजुयाथाय् व्हारय् याये यंकल। डाक्टर, कम्पाउण्डर यागु वासः नकल। व वासलं नं छन्त फाइदा यात। छ थौं स्वयाः कन्हे, कन्हे स्वयाः कंस बांला ना वल। छं न्हूम्ह मां बौ नं थःगु ज्यान स्वयाः अप्वः माया यानाः छंत ब्वलंकल। छंगु खि च्व काल मां बौयागु मतिना बिल। अमि दुथें फुथें नयाः छंत प्वाः जायेक नकाः ब्वलंकल। छं ज्यू बांलाना वः लिसे छं मां बौया छंत लिगना यंके मास्तिवल। किस्नचा खनाः अमि इर्ष्या वन। छन्हु थ्व खँय अमि थाक थुक नं जुल। तर त्वाः बाःयापिसं स्यूगु खँ संसारं स्यूगु खँ। छंत दान ब्यूगु धकाः। प्यन्हु मथाः किसनचा नाप छिपि मां बौया ल्वापु जुइगु। दैब संयोगया छता खँ- छिमि चौधिकःम्ह किजा बुसेंलि छिमि मांया कोखय् मेम्ह छम्ह हे सन्तानं बाय् काः मबल। म्ह्याय् जुलं छहे छम्ह जक। अकि नं अमि मन व्हाना व्हाना च्छः। म्हचाय्यागु मतिनां।"

"बिचरा ज्ञां मायाया मिखा ख्व ख्वं मना वः। छंत स्वये मखनाः। वया मन् गुलि ख्वः जुइ। न्हचाथ्येहे धाःसां मांया मन्। थःगु लाहि स्वये सुया मयइ। गय नुगः तयां तये मजियाः ऊखुनु बाःलय् वयाः छंत स्वः वःगु। तर छिमिसं वयात धाये जिक्व धया च्छत। याये जिक्व याना च्छत "थुलि धयाः ध्याकुं अजि सुंक च्वन ताःहाकय्क सासः ल्हानाः।

वयागु खं जिगु नुगलय् मि मलखं कल। नुगः व्हाना व्हाना व्छल। छाति पम्हुइ थें जुया वल। "वने म्है अजि, धयाः जि अनं वया। तर लँय् वयाम्हेसिया "ज्ञमि यंकुम्ह थें जुल।' ऋिपलाः तापाः मजूगु छें, ऋिक्वे थें जुल। बहनी जा नं नये मयल। चिपं जक थियाः द्यों वनां नं न्हचो मवः। खँ लुमं लुमं म्ह झ्यातुसे च्वना च्वन। "व मिसा जिमि मां। जितः बुइकूम्ह, मां। जि म्हुतु बेक्वयेकाः सीमा सीमा यानाः ल्हातं पाला व्छयाम्ह, मां। जि थुकलं बियाम्ह मां। तर जितः गुबलें बेक्वः मिखां मस्वः, व मामं।

न्ह्याबलें न्हिलाः न्हिलाः मतिनां स्वया च्वन, व मामं ।

कःलि फाता पू थें मन् फाता पुल । मखु मखु व जिमि मां मखु । वला सत्रु खः । अपराधि खः । धात्थें जितः बुइकूम्ह मां खः सा गुबलें मेपिन्त दान बिया व्छइ मखु । थःगु ला हि मेपिन्त लः ल्हाइम्ह मां, जिमि मां मखु । व बोक्सि खः । व लसि खः । व दंकिनी खः । थः म्ह पुता म्वाः म्वाकं स्याइम्ह । म्वाः म्वाकं हि त्वनीम्ह । "भुत्रो थायेला आः ख्वः वयां । आः माया याः बयां । दत्तले कुचाः मदये धुंकाः बिचाः ।

बरु छेंय् च्वंपि मां बौ हे जिमि मां बौ । अमिसं मयासा थौं जि गन थ्यने धुंकल जुइ । अमिगु कृपां थौं जि, जि जुया च्वना । जितः ब्वलंकुम्ह मां । जितः लह्चूम्ह मां जितः जीवन ब्यूम्ह मां । जिगु खि च्व काःम्ह मां । धन्य धन्य छ । जितः बँय् मतये थें यानाःमाया याना तल । गुबलें जि छुं जुल धाय्‌वं छिमि चच्छि चच्छि न्ह्यो बइ मखु । छिमिसं थः मनसे जितः नकाः त्वंकाः ब्वलंकाः तल । जिगु मिखाय् गुबलें ख्वबि वयेके मब्यू, छिमिसं ।

हानं दुरु फाता पू थें नुगः फाता पुल । नुगः द्यवं जितः धया च्वन । "बिनु, झिला ङिला तक्क थःगु प्वाथय् तयाः काल नाप संघर्ष यानाः बुइकूम्ह छंम्ह मामं, छन्त छाय् मेपिन्त दान बिया व्छत जुइ । स्वथोक छकः बिचाः याना स्वसा, छं । धात्थें धाये धाःसा सिर्फ छंगु मतिनां दान बिया व्छःगु, अमिसं । छ म्वाइला धंगु आशां । छंगु ख्वाः स्वये दैला, धंगु आसां मेपिनिगु ल्हाःती लः ल्हाःगु, छन्त । छुयाये ! अमिसं अबे मयासे मगाल । अंपि बिबस ! छन्त सौ बँय् तया तये धुंकल । मिखा भ्वे कने धुंकल । अबले किसनचिगु आसां जाःगु खंयानाः छ म्वाइला धकाः छिमि मांपिसं दान बिल कतपिनिगु ल्हाःती बिल । "का धासा छं, थुकी अमिगु छु द्वं दु । अमिसं थःगु हिया लागि थःगु मातृत्व तक्क नं स्याना ब्यूत । छंगु लागि अमिसं थःगु मतिना त्याग यात । छु, आःनं छं धायेफुला ? अमि छ प्रति माया मदु धकाः ! अंपि पापि, अपराधि, बोक्सि, लसि, दंकिनी धकाः । न्ह्याक्थेहे धाःसां मां खः । छंत बुइकुम्ह मां । व थें जाःम्ह पबित्र संसारय् छुं मदु, सुं मदु ।

बिनुया मनय् नुगः द्योलय् ल्वापु जुया च्वन । छम्ह जन्म ब्यूम्ह मां । मेम्ह जन्म भर लह्चूम्ह मां । गजाःगु अन्तर व्दन्द्व वयात । वहे अन्तर द्वन्द्वं वयात सी नं मफु म्वाये नं मफु याना तल, थौं तक्क ।

गजाःगु कंया दथ्वी म्वाना च्वन, व बिनु । "कंया दथ्वी व्हया च्वंगु गुलाब स्वां थें । निगः ल्वहंया दथ्वी बुया वःगु तरूल थें ।"

छन्हु, बिनु अफिसं छें लिहां वया च्वंगु । लँय् वयात सुनानं सःतल । "अय् मय्‌जु, अय् बिनु मय्‌जु । थःत सः तू थें च्वनाः बिनुं लिफः स्वत, ध्याकुं अजि । "गपाय् च्वं भाता भाता वनागु छ, मिजंतथें । सें सें हे वलका छंत नापलाये धकाः भाता भाता वयागु । ध्याकुं अजि ता ताः हाकय्‌क सासःल्हानाः धाल । "गन वना वयागु ? अजि, थबाय्‌ती ।" बिनुं न्यन । "इतुं बाःलय् म्हचाय्‌या थाय् छकः वना वयागु का । मबनागु ता दत ।" ध्याकुं अजि तप्यंगु लिसः बिल । "अं, छन्त छता खँ धाये धकाः च्वनागु ।" ध्याकुं अजि बिनुया ख्वाः छक्वः स्वयाः धाल "ज्ञां मायो थौं कन्हे तच्वतं मफु । थौंला कन्हेला थे च्वं हं । उखुनु ला तच्वः हे जुल धाःगु । ध्याकुं अजियागु थ्व बाक्यं बिनुया नुगः ख्वल्ल मिन । नुगः भाता भाता मिन । म्ह छम्हं क्वाः लखं लूम्ह थें जुल ।

ध्याकुं अजि मचिकं न्याये मानि धकाः रामचिगु पसलय् दित ।

बिनु सरासर छें वन । वयात चिकु ज्वर वःथें कपाः स्याथें छ्यों स्याःथें जुयाः म्ह बयातुया वल ।

बयागु नुगलय् तच्वतं वा फंय् बया च्वन । तर गम्भिर भावनां जाःगु ख्वालय् छु खने मदु । चःति जक नाः नाः बया च्वन ।

म्ह सुख मदु धकाः बिनु ग्यं वन । तर बया मिखा च्वाखा थें । बया नुगः काइयाँ मिन । मिखाय् ख्वबि लः लः धाल । वं थः थम्हंतु सराः बिल । " झोक्क नं मनोम्ह । सि नं मसीम्ह ।" गय् यानाः वनेगु व मांया थाय् । छु न्हासं वनेगु यः मां धकाः । क्षमा याइला जितः व मामं । " मांयागु ख्वा न्ह्योने च्वं वल । व हे मुसु काःगु ख्वाः वहे मतिनां स्वया च्वंगु ख्वाः । मांयागु ख्वाः लुमं लुमं ख्वबि कं कं वल । बयात तच्वतं ख्वये मास्ति वल । ह ह पनाः गःपः तपुया वल ।

बयागु चच्छियागु अवस्था लासा फांगां स्वया च्वन । व सुकुं सुकुं ख्वःगु यग्गाना च्वंगु तस्बिरं न्यना च्वन । न्हायकनं स्वया च्वन । ख्वबि स्वःल्हूगु प्वंगां सहयाना च्वन तर छुयाये ! अपि निर्जिव !

कन्हय् खुनु सुथय् बिनु छें पिहां वल । हयाउंगु दोपत्तायागु पसि, हयाउँगु हे लं ल्हाती प्वाल् प्वाल थीगु चुरि सक्कल् धाकायागु गां न्ययाः । नापं नापं दाला ब्यकुं च्याःम्ह ज्यापुनीचा छम्ह नं दु । बयागु ख्वालय् लय्ता ब्वाँय् बया च्वंगु खने दु । तर मिखाय् दुख व पश्चातापया सुपाचं भुना च्वंगु सी दु ।

लाकां तारा तारा सः वयेका नाइँचा ब्वाँय् ब्वाँय् वल, बिनुयात खनाः । " बिनु दिदि थौं गन लय् । जि नं वयेला ।" त्याग्से जुइ धुंकूम्ह सां मचा पहः वःम्ह नाइँचां न्यन । "न्हूम्ह भमचा थें च्वं छला थौं ।" नाइँचिगु खँ न्यनाः बिनुयात मछाःसे च्वना वल । ख्वाः हयाँउसे च्वन । नकतिनि निभाः लूगु सर्गः थें । बयात छु धाये छु धाये जुल । बया नुगःपा धुक धुक सन । नुगः बल्लाकाः धाल " छं मस्यूला ! थौं मांयागु ख्वाः स्वयेगु धकाः । मांयागु ख्वाः स्वः वने त्यनागु का !" बिनुयागु खँ न्यनाः नाइँचा त्वल्हे जुल, लाति थें ।

बिनु सरासर बाहाःलं पिहां वल, ज्यापुनीचा ल्यू ल्यू नयाः ।

स्याये त्यंम्ह मेय्या सः

— दिव्यदास 'ककाभाई'

सखी स्वरे थौं जितः व खड्गीं
गःकी त्यंगु तुति ल्हाः चिना,
अशां जिगु ला, छकूया मखा
उलि मछि याना जित स्याय् त्यंगु ?
ख्वबि वैं च्वसां जिगु मिखां थन
ग्याः भतिहे माया वै मदुगु,
कं जक जिगु ख्वाः तुलुं स्वया नं
वैगु चुपि न्ह्योन्य वयना तःगु ।

धन्य मन वयागु नं थें छाना
स्वरे जितः वं स्याये त्यंगु !
थथ्यहे खःला वैगु धर्म थन
जिथें जाःपिन्त जक स्याइगु ?
गुलि निर्दयी व गुलि निर्मोही
करूणा धैगु दहे मदुगु,
जितः थें वैत नं अये याःसा
थ्वो मखुला वं बेदना धैगु ?

व छम्ह घःजुगी

मा. पशुपतिभक्त धौभारी, ख्वप

'दुनियां वैत नेपामि धाइ
तर नेपामि वैत घःजुगी धाइ
थी मज्यूम्ह, पाखांसि दुकाये मज्यूम्ह –
अलग्ग तये माःम्ह

व छम्ह की देया हे चाय् बूम्ह
महान शिल्पकार, महान इन्जिनीयर
थौं कन्हेया गण्डकी योजना, कोशी योजनाया छ्वंम्ला ।
तर वैत कीसं 'घःजुगी' धकाः अपमान याना च्वना
वैगु थौंतकया निस्वार्थ सेवाया सिरपा बीथें ।

महाद्यो – छुचुंया धुलं बिभू–स्नान यायेमाःगु थले बूम्ह ।
पार्वती – यच्चुसे च्वंगु च्वापुया छेँय् बासं च्वं वःम्ह ।
इमि निम्हेसिया दथुइ मतिनाया बुंगाचा बुया बइ
गबलें हे मदिक्क लः धाः न्ह्याइ – अथाह खुसिया रूप काइ ।
महाद्यो छखेर सी लाइ – पार्वती मेखेर
छगू खुसिया निगूसि गबलें नाप लाइ मखु ।

पाखा स्वय् च्वनाः महाद्यवं दवदव थानाः पार्वतीयाके प्रेमया भिक्षा पवना च्वनी
लुखा खलु थीक पार्वती भिक्षा बीत दना च्वनी
दथुइ समाजया अथाह खुसि न्ह्याना च्वनी ।

भिक्षा कायेत पाखा धो पुलाः महाद्यो न्ह्याज्यायेगु आँट याये मफु ।
भिक्षा बीत पार्वती नं लुखाखलु हाचांगायाः खुसि छीगु आँट याये मफु
वं वैत स्वैंच्वनी, वं वैत स्वैंच्वनी
अतृप्त कामना यानाः ।

छगू खुसिया निगू सि गबलें नापलाये फैंमखु ।
दनदन व्छइच्वंगु समाजया सिँपँय्
निम्हं फाता फाता पुलाः सिना वनी ।

थ्वहे खः 'घःजुगी' महाद्यो व च्वापु गुंइ बासं च्वंम्ह पार्वतीया प्रेम कहानी

ध्वपमत

ठाकुर लाल मानन्धर

"घच्चायापुम्ह पिशाच !" सलम्हय् च्वना व:म्हस्यें ब्व:बिल, थ: सलनाप तुं ध्वपय् दुं बलय् "आमो वेवकूफ मतयाजलं जिगु गुजोगु दुर्गति याना बिल छं !" "वहे खँका न्ह्यावलें," ध्वपमतं लिस: बिल, "थ: थमंतुं पिना हयागु दु:खयात सदां करपिन्त हे जक पा: यायेगुका मखुला छिमिसं ! दशां क:म्ह अभागी थुलि अप्पो छु याना बौ फयि अय् छन्त ? त्यान्हु मधास्ये उसि मचास्ये चच्छि चच्छि यंक बन ध्वपसिथय् ज: बिया: इरुथिरु जुया च्वना छथें ङा:पि सकसितं ज्यानया माया कया: धास्थेंलि, छतुं मूर्ख ध्वां जुया: जि हय् हय् धया च्वंक च्वंक झं झं दुदुपुया बस्येंलि करपिन्त ला दोष बीगु छं थ:त पा: मयास्ये ? "ए˜ जि हे का अभागी मखुला," लँजवालं धाल, "छंगु मतज: नाप स्वाय् चिना: हितैषी धका: च्वनागुलि का जित: थ्व दशां क:गु स्यूला ?"

"जित: ला पा: याये दयि मखु बा:, जि याना: ला मखु न्हें" ध्वप मतं हथासं लिस: बिल, "जि थ:त बिया-क:गु कर्तव्य पालन याना च्वना मदिक्क, मस्यंक मदोंक । ज्ञान दुपिन्त ला जिगु मत सकसियां स्वाय्, ज्ञांमरुपि ध्वां मूर्खत सिवाय् सेपिन्त अ–लं अ–लं मछो"

"ध्वां का ! मूर्ख का जि ! मखुला" राजनीतिज्ञ हाला हल–लंजवा: ला उजाम्ह साना च्वम खनी "सु नाप खँला बला याना च्वना अय् छं, म्हस्यूला जित: छं, जि गुजा:म्ह जिमि जुजुं पत्या: यानात:म्ह, थ:गु देशं मान याये फक्को याका च्वनाम्ह, सभासद धाक्कोया नाय: । न्हारां शिव शिव, हरे जिगु देश हाय् करुणा चायापुम्ह जि मातृभूमि आवंलि जि मदयेका: जिगु थाय् कया: सुनां छन्त लँ केना ब्यू वयि । "वाहरे वाह ! गुम्ह ला थ:त हे लँ केने मस: व राजनीति स:म्ह नेता ! छ मन्त धका: स्वैंत छु खांचो जुयि अय् तानां द्य:, छंगु ज्यानया माया कया: हय हय् धया च्वनाम्ह जित: म्हमसीकुस्ये लँ तंपिन्त लँ केंनिम्ह स्वेनगु भाप्यूम्ह छ, अपशोचका छंगु देशयात छ सिकं ज्ञां दुम्ह नाय: लुइके थाकुसा"

राजनीतिज्ञ हानं लिस: मबिल । ध्वपमत न्हापाथें तुं ध्वप सिथंसिथं इरुथिरु जुल मतं खयेका:, जि गुलि अभागी सो धका: । करपिन्त भिं याये धका: कुत: याना जुयां फं बारंबार थुकथं करपिसं ब्व: बोका च्वने मा: अपजश ब्यूगु न्येना च्वने मा:, "अयसां" वं धाल सुख मदुगु म्हायापुगु चाया व्हतं व्हतं थ:गु ज: दु पवाना: "जि कुत:यायेगु ला तोलते मखु, सुनां जक धायि जि अफ्नं स्वैंतं बचये याये मफयि धका: । हरे सो सो गुजोगु मूर्ख संसार नाप कर्म हना च्वने मा:गु जि । "

"भतिचा हे माया दया मदुम्ह राक्षस !" छम्ह बांलाम्ह मिसामचां उइं चाम्हं थें चिल्लाय् दना: हाला हल ध्वपय् थ: तुनि दुना: थाहां वये मफुबलय्, "छं जित:

★ ध्वप दुथाय् चान्हय् चान्हय् च्यायिगु मत ज: । सौंपि जन्तु तयगु म्हं पिहां वयिगु ज्यास ब: थसंतु च्याइगु धका: वैज्ञानिक तस्यें बया च्वन । 'Parables from Nature' पाखें उध्दृत

मुलय् लया बः फिल का !"

" का सो जि नकतिनि बक धया ! सदां करपिन्त हे जक धयाः, छिपिंथे ङाःपि ह्निसिचार्दुपि ध्वां मूर्खतय्‌ें बः थमं तुं दोंकियिवले थःत गुबलें हे पाः यायि मखु । छं जितः राक्षस धाल– छाय् बयाःले राक्षस जिमाः थन ध्वपय् ?" ध्वपमतं तम्मोयेका धाल ।

"जि ब्याह यायेत्यनाम्हःमतिनाया पासां जितः नाप लाः वःगु धकाः च्वना, छंगु मत यात जि बयागु मत धकाः च्वना । आः तिनि सिल जि छन्त, हृदय मदुम्ह बदमास खनीका छ ! थपाय्‌चो ल्यासे जुयेकाः आ जि सिना वनेगु ! ज्यान नं मदयेकाः, सुख प्रेमं बाया च्वनेगुला आः ? करपिनिगु दुःख स्वयाः मोज तायाच्वँ छ बेइमान पापी"

" गुलित ध्वां धाये आः छ, छंगु नाश जूगु स्वया च्वनेगुली जि मोज ताया च्वनका मखुला ?" ध्वपमतं जितः बिल, थवी मानवे चूदिन्त बन वये मते न्हे वये मते धकाः थवा च्वनेगु हे जितः बिबा वःगु नियम । जितः बिया तःगु दुख नं थ्व थथें ङाःपि ब्रां मदुपि बेहोसपि मनूतय्‌सं व जिगु नियमयात मानये मयासे भि यात मभि याना बीगु स्वया च्वने माःगु का । छ दु दु पुया बया च्वंवलय् छं न्ह्योने बयाः जि ऊन कल् मत बिना बयना । छन्त बयेमते न्हि धकाः बिन्तिभाव याये थें यानाः । छ याये छ हे जिद्दिवाल जुयाः थःगु सर्वनाश यात । मिसामचां ह्यानं नो मवात, थाह्यं वयेगु कोशिश नं मयात । ध्वपमत ह्यानं थःगु ध्वपसिथय् इरुथिरु जुल, 'छाय्' हं वं धाल " जि अज्ञनं करपिनिगु ज्यान बचये याये तिनि, अयसां जि गुजागु मूर्ख संसारय् च्वना जीवन हना च्वने माल "

क्वाति क्वीगु संस्कृतिया ति

– फणीन्द्ररत्न बज्राचार्य

श्री रमापतिराज शर्माजुं 'ज्ञो' लप्पौया थ्यंल्याः १४९ स 'क्वाति क्वीगु हे भाषा संस्कृतिया ति खः' धकाः अनेक दसु दसि बियाः ध्वाथुयेक कना बिज्यात । वसपोलया लेखया उद्देश्य भाषा सम्बन्धी जूगुलिं वसपोलं क्वाति माय् मुस्या सकतां बूबः तयाः मावव दायेकाः त्वनेगु छता परिकार खः धकाः छता हे किसिमया क्वाति जक न्ह्यथना बिज्यात । वसपोलया लेख ब्वं ब्वं मेमेगु नं परिकारयागु क्वाति लुमनाः जिगु म्हुतुइ ई चुलुचुलु बुया वल । ख ला बांबांलाःगु छें देगः दयेकाः, थः म्ह्याय् कलाः व मांपिंत ऋझः धायेक तिसां तियेकाः, अल्पाख तरहयागु बाजं यानाः म्वालि पुयाः ऋतु ऋतुइ बखत बखतय् अनेक किसिमया मे हाला वया च्वंगु नेवाः जातिइ दे दे पतिकं, जात जात पतिकं तःता प्रकारयागु क्वाति त्वनेगु चलन दइ तर जिं थन यें देया गुभाजु जातय् चले जुया वया च्वंगु थःम्हं सिउगु क्वातिया ता जक न्ह्यब्वये ।

क्वाति धाल कि क्वी नेपालीमात्रया न्ह्योने क्वत्त लुमनिइगु गुंपुन्हिया क्वाति खः । गुंपुन्ही पेन्हु न्यान्हु न्ह्योनिसें गुता किसिमया बूबः पवयाः त्रुलि वयेकाः गुंपुन्हि खुन्हु द्योपिंत जक कचिगु क्वाति छायाः थःपिनि छुचुंमरि लिसें क्वाति दायेकाः त्वनिइ । मेमेगुलिइ मी व्हिकूवा क्वयेकूसां थ्व क्वातिइ इमू क्वयेकेगु साप हे ज्वं । इमू क्वयेकागु क्वाति दायेका लाया तियात हे माथ याइ । साःगु उतिकं, स्वास्थ्ययात नीगु उतिकं थथे धयां दच्छिया छक्वः पर्वदिन खुनु त्वनेगु ब्वुयाः न्ह्याइपुइगु उतिकं ।

थ्व क्वातिया ज्या थथे सुथय् छक्व क्वाति त्वनेवं गन सिधः धकाः । न्हिनय् हानं ग्वार्चालिसे नं क्वाति त्वाक छ्यानाः नइतिनि । थ्व ग्वार्चा लिसें या बूबः नं उलि हे माकुसे साः । थन क्वाति धयागु क्वाःगु ति मखु चुलि वयेका तःगु बूबः खः । श्री बालचन्द्र शर्माजुं नेपाली शब्द कोषय् क्वाँटीया अर्थ थथे च्वया दिल– "केराउ, चना, मास, भटमास आदि दाल जातिका गेडा छ्यासमिसे गरी पानीमा ढआई अंकुर निस्केको अन्न ।" तर क्वाति जुयेकेत बूबः चुलि वयेके हे माः धयागु नं मदु । गुलि गुलिसियां गं-क्वाति धकाः बूबः माहा मपवसे चुलि मवयेकुसे कें खुने थें छक्वलं तुं दायेकाः क्वाति त्वनेगु नं याः । क्वाति त्वनिइगु जक मखु ति मतसे तरकारी नं दयेकू व ति तयाः कें खुना नं नः ।

विक्रम संबत कथं न्हू दँया न्हापांगु न्हि बैशाख १ गते खाइसंन्हू खुनु खः । थुखुनुया न्हि यात खाइसंन्हू धकाः धया तःगु थुखुनु खालु, अजेफुलिस्वां, लैंसि, लैंसू, कःछे, छाः, लाभा आदि दायेकाः त्वनेगु याना तःगुलि खः । थ्व खायू क्वाति त्वन कि बिवाइ कोदइ बा प्वाः स्याःगु ल्वय्

लाइ धयागु धारणा दु । तर थ्व खायू क्वाति त्वनेगु गुलि गुलिसियां जक चलन दु । खायू क्वाति त्वने मा बा मत्वने मा बैशाख १ गते यात खाइसंन्ह धकाः नि नेवाःत सकसिनं धाः ।

सिथिनखः धुं धुं फकं ककःचा प्वलःचा तुसि फसि रामत्वरिया वाउं मल्ता आदि वर्षाया तरकारी वये धुंकइ दशहरा खुनु म्ह नि झिता किसिमियागु बाउँचा तयाः क्वाति दायेकाः त्वनेगु नं गुलि गुलिसियां याना वया च्वगु दु । थ्व क्वातियात फकं-क्वाति बा दशहरा क्वाति धाइ ।

जि मचाबलय् तकं आःथें दुरु चिनी तयाः च्या त्वनेगु धयागु मवःनि । उबलय् आः च्या त्वनेथें बजि क्वाति, मू-क्वाति, घलमल-क्वाति आदि त्वनिइ । बजि नचुक निनाः जी-मले चि तयाः चिकं क्वयेकाः त्वनिइगु क्वातियात बजि-क्वाति धाइ । पुजा आजाबलय् जा नये जिउगु मखु बुन्हा बुन्हित मनसे नं च्वने फुगु मखु अले थुजाःवलय् हे इमित बजि-क्वाति त्वंकाः प्वा लद्याका मफयेका च्वने म्वायेक बल्लाका तइ । मू जाकि सियाः नचुक वयलाः चि मसला तयाः गावक दायेकाः घ्यो बा चिकं क्वयेकाः त्वनेगु क्वाःगु तियात मू-क्वाति धाइ । विशेषत बिरामीतय्त मूक्वाति त्वंकेगु याः । मूक्वाति न्ह्यये म्वाःगु, याकनं पचये जुइगु, साःगु जक मखु थुकि तागत नं उलि हे बिउ । मू-क्वाति नं त्वने मजिउपिं अर्थात् नक-तिनि ज्वरं त्वःतूपिं बिरामीतय्त न्हापां ताय्-क्वाति त्वंकिइ । ताय् दायेकाः उकिइ चि व खःथें मखुथें जीचुं मचा तयाः लःथें छ्वालुक त्वंकेगु ररुयात ताय्-क्वाति धाइ । विरामीतय्त अष्टमण्डप नं त्वंकू । थ्व नं छगू किसिमया क्वाति हे खः । थथे हे क्वाथ बा काँढा नं वासःया क्वाति खः ।

न्हापा न्हापा थन मचा बुये त्यःपिं मिसातय्त व्यथा जुया च्वनिइबलय् व मचा बुये धुंकाः नं तागत दयेकेत घ्यो चाकुया क्वाति त्वंकिइ । मचा बुये धुंकाः दुरु मवत धाःसा इमू-क्वाति त्वंकेगु चलन दु । बेंके धुंसांनिसें लच्छि लत्या तक क्वातिबासः दायेकाः त्वंकिइ । थुकि सूतिकायात तसकं जिउ धयागु न्हापायापिनि बिश्वास दु । ख नं थ्व हे घ्यो-चाकु-क्वाति, क्वातिबासःया भरय् छि-निम्ह छिस्वम्ह मचा बुयेके धुंकूपिं धिसिमिसि धाःपिं बुन्हित थौंतक नं स्वये खने हे दनि । तर खिचायात घ्याःसा घ्यो-क्वाति मनिइ । उकिं हे 'खिचायात घ्यो-क्वाति' धयागु उखान दयेका तल ।

ख ला भारत चीन जापान व यूरोपया गुलिखे देसय् नं नये न्ह्यो क्वाति त्वनेगु चलन दु धाइ । थथे हे जि न्यूजिलयाण्डय् च्वना च्वःछिया अनयागु हे नसा त्वँसा नये त्वने माल । इमि धाःसा नयेबलय् दकलय् न्हापां क्वाति त्वने माः खनिइ । गबलें लाया ति सा, गबलें न्याया ति। गबलें बाउँचा क्वाति, बूबः क्वाति, गोरभेरा-क्वाति जूसा गवलें बाउँम्हुकंचिया क्वाति । थथे हे व थ्व हे मदयेक किसिमयागु क्वाति न्हिया न्हि हिला हिलाः त्वना च्वनिइ । जि थः नं नेपाःया क्वाति त्वना च्वनाम्ह जुयाः ला मसिउ इमि थ्व क्वाति त्वनिइगु चलन जितः बांलाः ताल । तर जि न्हापां अन थ्यंबलय् इमि क्वाति त्वनिगु पहः खनाः धाःसा जि छक्क हे जुल । झी जूसा क्वाति वा न्ह्यागुसां ति जुल कि न्हापा न्हापा कचःरा, फःवा बा बाताचाय् तयाः त्वनिइ व आ थौंकन्हय् गिलास बा कपचाय् तयाः त्वनि-इगु जुल । अन इमि क्वाति त्वनिबलय् कयोलय् तयाः धगोचां तुत्तुयाः त्वनिइगु खनिइ । करपिनि क्वाति त्वंगु खँ खं जि नं अथे हे त्वनाः मतिइ लुइका च्वना थुपिं गुजाःपिं व्हांज्योत ल्याः । कयोलय् च्वंगु व क्वाति कयो-नापं ल्वहनाः च्या त्वने थें हुरुहुरु त्वंसा ला जिउगु हे खः । थथे धगोचां तुत्तुयाः छाय् ताउ मायेक त्वना च्वंगु

जुइ । जि धाःसा थल नापं ल्हनाः नेपालय् थें हुरु हुरु त्वने माःगु वल तर इमि न्ह्योने अथे त्वने धाःसा नं छिगु मखुत । थःम्हं मचायेक नये त्वने मसःगु खँय् इमिसं थःत गुलि गिजय् याः जुइ तर थःम्हं चायेक चायेक नि सूप उलि हे त्वने मस म्ह गामाः छाय् धायेके धकाः मतिइ वयाः अथे मयाना । ख नं छछाः नयेत प्वाँय्‌चिक चम्चा स्यांगो कांटा जवं खवं तयाः निपा ल्हाःतं छ्यलाः परिकारपत्ति विभिन्न काँटा स्यांगो चम्चा हिलाः हिलाः नये माःविथाय्, थलं हे हुरुहुरु त्वनाः ल्हाःतं कयाः नःसा इमिसं छु जक धाइगु जुइ ।

छन्हु छगू स्वास्थ्य सम्बन्धी पत्रिकाय् मुस्यायागु दुरु दयेकाः त्वंसा सा-मेया दुरु थें है साः व तागत नं बिउ धकाः च्वया तःगु ब्वनाः छें वयाः सू-क्वाति दायेके थें मुस्या-क्वाति दायेका त्वनाः साः खनिइ तागत बिलहे मखा जुइ तागत दायेगु दापूसा थःके मदुगुलिं जाचय् याना जक मस्वयो ।

क्वाति गरिबतय् आधार खः । जाकि न्यानाः नये मफइ बलय् च्वकि निगः घिरिघिरि यानाः चि भचा तयाः लखय् दायेकाः त्वनाः नं जीवन हना च्वने माः । कःनि-चुं दुसे-चु फकंया स्वकंचा भचा दायेकाः बा विये म्वाक वयव-बुइँ बुया वइगु नये जिउगु घाँय्-घाँ छु दु मालाः दाये-काः त्वनाः जक नं थ्व नेपालय् मनूत म्वाना च्वंपि दु । विरामी, बुह्रा-बुह्रि व नये मखनिबलय् थ्व क्वाति न्ह्यचिलाः अशक्ततय् प्राणरस जुयाः रक्षा याना च्वंगु दु ।

जि सिउगु क्वाति ला थुलि जक खः, जि मसिउगु क्वाति अःप गुलि दइ तिनि । लखय् न्ह्यागुसां तयाः दाये-कल कि क्वाति जुल । क्वाति बवाःगु ति खः । क्वाःगु हि दुपिं की मनूतय्त मचांनिसें बुह्राः तक व रोगीनिसें सह्रे तकयात थ्व क्वाति बखत बखतय् विभिन्न रूपं सेवा याना वःगु दु व लिपा नं वया च्वनिइ । झीगु संस्कृतिया ति जुयाः ल्यना च्वनिइ । झीगु ल्हाः, न्ह्यपु व ह्यात बः बिया च्वनिइ ।

छूं आगन्तुक संस्कृत शब्द छगू चर्चा

बलराम "श्रमजीवी"

छगू भासय् मेगु भाय्यागु शब्द विभिन्न कारनं याना: आगन्तुक शब्दया रूपय् दुहां व: । थुकथं दुहां व:गु खँग्व: यात 'तत्सम' व 'तद्भव' निगू पुचलय् वर्गीकरण याना: दुथ्याकेगु चलन दु। भचाहे रूप मस्यंक चलय् जुया च्वंगु शब्दयात 'तत्सम' पुचलय् व चलनय् ववं भचा वा आपा: ज्यला: अपभ्रंश जूगु शब्दयात 'तद्भव' पुचलय् तयेगु चलन दु ।

वर्तमान नेपाल भाषाय् संस्कृत भ।सं वया च्वंगु आगन्तुक शब्द लू । साहित्यिक भासाय्‌ला संस्कृत शब्द यक्वहे खने दु । खँ भासय् नापं संस्कृत भाय्या शब्द चलय् जुया वया च्वंगु खने दु । थज्या:गु आगन्तुक शब्दमध्यय् 'दया-माया, बुद्धि, असिद्धि, बिसिद्धि एला (ऊलैंचो), जन्म, मति, पूजा - आदि शब्द थें ज्या:गु त्व:ता थर (जात) थुइकीगु शब्द आपा: याना: तत्सम रूपय् हे चलय् जूगु खनेदु । थज्या:गु शब्दय् बज्राचार्य, शाक्य, मह (उज) जैन, तुलाधर, कंसकार, ताम्रकार, मानन्धर, चित्रकार, मालाकार व कर्माचार्य, प्रधान, अमात्य, श्रेष्ठ, राजवंशी, राजभण्डारी, रघुवंशी व राजवाहक आदि शब्दयात काये फु । थथे ख:सां हानं कंसकारया पलिसा 'कसा:' ताम्रकारया पलिसा 'तमो' मानन्धरया पलिसा 'सायमि' चित्रकारया पलिसा 'पूं' (पुन ?) मालाकारया पलिसा 'गथु' व श्रेष्ठया पलिसा 'स्यस्य:' शब्द नं चलय् जुया च्वंगु हे दु ।

नेपाल भाषाया खँभासय् चलय् जुया वया च्वंगु अप-भ्रंश (संस्कृत भाषाया) शब्दया रूप धा:सा विभिन्न कथं हिला वना च्वंगु खने दु । थज्या:गु अपभ्रंश जुया: चलय् जूगु शब्द मुंका: साधारणीकरण याना: अपवादरहित कथं वा छुं अपवाद सहित कथं, संबन्धित विषय स्यू स:पिपाखें नियम निर्धारण जुया ब्यूसा विभाषी नेपाल भाषा अध्येता-पिन्त ग्वाहालि जक जुइगु मखु लाकि भाषा वैज्ञानिक दृष्टि नं त: धंगु ज्या जुइगु ख: ।

आ: उलि ब्यापक व वैज्ञानिक दृष्टि थ:के मदुसां थ:गु साप हे सीमित ज्ञानया आधारय् मुनागु छुं शब्दयात सां थ: मती लूथे थन थ:गु कथं ब्वयेगु अधीरता क्वना: न्ह्यस: जक कुला च्वना—

छुं संस्कृत शब्दय् ल्यूने च्वंगु आख: लोप जुया: बाकि दुगु आखलय् नं छुं परिवर्तन जुया: वा मजुसे हे प्रयोग जुया च्वंगु खने दु । उदाहरणया रूपय् 'नायक' या 'नाय:' 'देश' या 'दे' 'धूलि' या 'धू' 'अनेक' या 'अने' 'मृदंग' या 'मू', 'घट' या 'घ:' 'कोट' या 'को', 'मूल्य' या 'मू', 'माला' या 'मा:', शब्दयात कायेफु ।

खँभासय् थाकुपाखें अ:पुपाखे वनेगु प्रवृत्ति दया-च्वनि । थ्वहे सिलसिलाय्, उच्चारण यायेत थाकुगु आगन्तुक खँग्वयात थ:गु कथं अ:पुक उच्चारण यायेत 'र'

व थाकुगु संयुक्त आखः लोप याना व्छयेगु व गनं गनं बया पलिसा लोगु आखः तनेगु ज्या जूगु खने दु। नेपाली भासय् नं थुकथं हे 'छत्र' या 'छाता', 'पर्ण' या 'पान', 'पत्र' या 'पात' जुयाः चलय् जुयाच्वंगु खने दु। अथे हे नेपाल भाषाय् नं 'पुत्र' या 'पुता', 'ग्रन्थि' या 'गथि', 'ग्राम' या 'गां', 'चित्तसुख' या 'चितासू' जुयाः चलय् जूगु खने दु।

छु आगन्तुक शब्दया ल्यूने दया च्वंगु वा गनं गनं दथुइ दया च्वंगु 'म' 'न' लोप जुयाः व लोप जूगु आखः या न्ह्योने दुगु आखलय् 'न' 'म' यात थें हे न्हाय्सलं उच्चारण याये माःगु कथं व आखः लोप जूगु चि स्वरूप शिर बिन्दु च्वनिगु खने दु। थुकथं 'दिन' या 'दिं' 'वचन' या 'वचं', 'नाम' या 'नां', 'भाजन' या 'भाजं' अर्थ सङ्कोच जूगु 'ग्राम' या 'गां', 'चिन्ह' या 'चिं', 'रत्न' या 'लतं' 'वन' या 'बं' (बं मनू) जूगु खने दु।

'र्' या बारे च्वय् कनाकथं रेफ पूर्णतः लोप जुइगुया अज लोगु उदाहरणया रूपय् 'चूर्ण' या 'चू', 'कर्पूर' या 'कपू', व 'मुद्गर' या 'मुगः' जू वःगुयात कायेफु। अथेहे 'विचार' या 'बिचाः' व 'कृमि' या 'किमि' जूवंगु यात नं थ्वहे क्वलय् दुथ्याके ज्यू। 'कृमि' या माने संस्कृत भाषाय् 'की' खः तर अर्थसङ्कोच जुयाः नेपाल भाषाय् प्वाथय् दुने दाइपि कीयात जक थुइकेगु रूपय् थ्व 'किमि' शब्द चलय् जुया च्वन। हानं 'स्वर' या 'सः' जूवःगु खने दुसां 'र्' लोप मजुसे अपवादया रूपय् 'स्वर्ग' या 'सरगः' 'सूर्यदेव' या 'सूर्द्यो', 'पर्वतीय' या 'पत्यां' जूवःगु नं खने दु।

थ्व 'र' या खँ पिहां वः बलय् संस्कृत भासाय् चलय् जूगु व्याकरण संबन्धी छगू धापू लुमं — 'रलयोर भेदः'— 'र' 'ल' या भेद मदु (गु उदाहरण नं दु)। थ्वयात लोगु उदाहरण खः — 'तोरण' या तोलं', 'पारणा' या 'पालं' व 'रत्न' या 'लतं' अर्थात् व्वयागु शब्दय् 'र' यागु 'ल' जूवंगु तेल्लाक खने दु। (अथ थ्वहे कथं 'रानी' या 'लानि' जुयाः साहित्यय् नापं प्रयोग जूगु खने दु।)

थथे माला स्वयेबलय् छु मूल संस्कृत शब्दया ल्यूने दुगु 'स ष, षा' या पलिसा 'य्' प्रयोग जुयाः चलय् जुया च्वंगु नं खने दु। 'कार्पास' या 'कपाय्', 'माष' या 'माय्' व 'भाषा' या 'भाय्' जूवःगुयात थ्वहे क्वलय् दुथ्याके ज्यूगु खने दु।

च्वय् व्वयागु शब्दति ते मलाःसां; व्वःलाःगु शब्द लुइके मफुनिसां छु भचासां समानता खने दुगुलि मुनापुच लय् दुथ्याका तयागु शब्द क्वइक्वलय् व्वया :—

संस्कृत	नेपाल भाषा
कज्जल	अजः
ज्योति	जति, जः
स्तुति वा स्तोत्र	तुतः
कोष्ठ	क्वथा
मण्डप	मन्दः
पञ्चसूत्रक	पसूका
अङ्गुलीयक	अङ्गू
उत्पल	पले
सुमन	स्वां
राजकुल	लाय्कू
स्त्रीपुरुष	तिपू
सुलोचन	सुलचं

न्हिलेगु

तिलक प्रकाश, ख्वप

न्हिलेगु, म्ये हालेगु, लय्तायेगु थ्व क्रिया मनूतय्गु जीवन नापं आपाः सति जू । थ्व क्रियानापं असंबंधित सु नं प्राणी जुये फै मखु । अऋ जगदीशचन्द्र बोसया अनुसारं ला घाँय्मा, स्वांमा व सिमा नं न्हिली, लय्ताइ व संवेदनया महसूस याइ । जीवनया निंति न्हिलेगु छगू आवश्यकीय क्रिया खः दीर्घ जीवनया निंति अऋ थ्व अति अनिवार्य क्रिया खः । प्रसिद्ध कवि नोवल पुरस्कार विजेता रवीन्द्रनाथ ठाकुरं धया दीगु दु कि "न्ह्यावलें न्हिला च्वँ थुकि दिमागय् भिंगु विचार उत्पन्न जुइ स्वास्थ्ययात न भिंगु लँय् यंकी" जीवनया ब्याक्क सुख दुख न्हिलाः हे हनेगु स्वयेगु सार्थक जीवनया शुभ लक्षण खः । थौं विश्व-या स्वस्थ एवं दीर्घ जीवन प्राप्त यानाच्वंपिं बुढा बुढीतय्के ऊनेबलय् अथवा इमिगु जीवन व्यवहारया बारे अध्ययन याये बलय् थ्वहे स्पष्ट जू वइ कि इपिं न्ह्याबलें प्रसन्नचित्त न्ह्याबलें न्हचू खवाः अति संतोषी एवं छलकपतपूर्ण व्यवहारं तापाःगुया नाप नापं स्वच्छ चकंगु वातावरणय् ग्राम्य जीवन हनाच्वंगु हे आपाः खने दु । खला इमिगु नये त्वनेगु नं छगू कारण खः तर इपिं विशेष यानाः ख्यालिंपिं जुया च्वंगु दइ ।

ख्यालिम्ह मनुखं थःम्ह दुस्मनयात नं न्हीका च्वनि । विरोधाभाषयात नं इतिमिति कंका बी, द्विविधाय् लाका बी । मेम्ह थःम्ह विरोधी खनाः जिल्ल जुइ । विरोधीया ख्यालि व्यहारं थःगु विरोधाभाष नं पयासुया वंगु महसूस याइ । ख्यालि मनू सकस्यां यो जुया च्वनि । दुनियांय् थुजाःपिं मनूतय्गु आपाःहे आवश्यक जुया च्वंगु दु । समाजय् छम्ह ख्यालिम्ह मनूया बरोवर सछिगू मन टाँनिक मजू । ख्यालि मनुखं समाजया सकलें मनूतय्त बरोबर इति इति न्हीका च्वनी गुगु न्हिलेगु मनूतय् स्वास्थ्यया निंति अति उपयोगी जुया च्वंगु दु । हर्ष व उल्लासया न्ह्योनय् रोग व विषाद् च्वने फैमखु धकाः ततःधंपिं मनोवैज्ञानिक डाक्टरतय्सं स्पष्ट शब्दय् धया वंगु दु । "जिगु जीवनय् सुनानं ख्याःया मात्रा छुं भचा छुना मब्यूगु जूसा जिगु निंति म्वाना च्वनेगु असाध्य जुइगु" धकाः महात्मा गांधीं धयादीगु दु । लयता व ख्याः दुरु व जाथें मनूया जीवन व स्वास्थ्यया निंति आवश्यक विषय खः ।

जब झी खूब इति इति न्हिले झीगु अंग प्रत्यंगया ब्याक्कं नसा संचालित जुइ । थ्व संचालित जुयेगु स्वस्थ जीवनया निंति आपाः हे आवश्यक जू । न्हिलेगु मनोरंजन यायेगु जक मखु दीर्घ जीवन प्राप्त यायेगु नं खः । इति इति न्हिले बलय् झीगु दिल व दिमागय् जाया च्वंगु उकुस मुकुस, घृणा, बेदना, अपो दिकदारी आदि कम जुया वंगु खूब झीत हे महसूस जुइ ।

खः खँल्हाबल्हा व वाद विवादं गुगुं नं खँय् बांलाःगु हे परिणाम पिहां वइ । तर गुम्हसिया दिमागी संतुलन मदु, गुम्ह कि घोषित वे खः, उजाःपिं व्यक्ति नापं छलफल

यायेगु अथवा वादविवाद यायेगु निरर्थक साबित जुइ। इमिगु न्ह्यागु खँयात नं खः खः यानाः खँ ल्हायेगु हे उपयुक्त जुइ। इमित नं गनतक जो अनतक न्होकाःहे खँ ल्हायेगु बेस जुइ। इमित चोपो मदुगु खँ ल्हानाः नं न्होका तयेगु भि जुइ। मानसिक चिकित्सक डाक्टरतय्सं थःगु रिपोर्टय् धाःगु दु कि "मानसिक स्वास्थ्यया निंति फक्व अपो न्हिलेगु श्रेयष्कर जू। तर्क बितर्क यायेगु स्वयाः वेँतनापं न्हिलाः खँ ल्हायेगुली हे वयागु वेँसु याकनं लने फु"। असंतुलित दिमाग जूपिं नापं वादविवाद एवं तर्क वितर्क याइम्ह थें जाःम्ह मूर्ख दुनियाय् मेपिं दइ मखु।

मनूत दुखय् खवइ व सुखय् न्हिली थ्व जनसाधारणया खं खः। तर थ्व संसारे हे दुख, कष्ट, विषाद, द्वेष, घृणा आदि जाया चवंगु दुसा छु खवयाःहे जिन्दगी हनेगु ? कदापि मखु! जीवन छगू आदर्श खः, उकि थःगु निंति मखुसां देश व समाज अझ विश्वया निंति क्लीसं न्हिला न्हिलाः जीवन हनेमाः। गुलि न्हिले उलि थःगु दिमागयात याउँके न्हिलाः क्लीसं गुलि लुइके, तंचायाः अथवा खवयाः ब्याक्कं तंके! अस्तु।

मनूल्याः या बच्छि

यिन् यी पिंग
अनु. – लाभरत्न तुलाधर

पावर ताइनया लट्ठात धंकेगु ज्या छुनाबलय् फुक्क धैथें थ्वःतस्ये ज्यायाइपिं मनूत मगाःगु खँ वाः ताल । जि नं छम ज्यायुवाः यासां निसें अन हे थातं च्वना । देस सुचुपिचु यायेगु हे समाजवादी निर्माणया ज्या तिनि उबलय् । उद्योग व बुँज्याया धाःसा लिमलाय्माक्को लिमलाः । थज्याबलय् न्हापा हे छु ज्या ज्वने मधुंकूनिपिं मनूत गन वनाः माः वनेगु जि ? प्रोजेक्ट नायःतय्के थुकिया निराकरणयानिंतिं इनाप यानाः रिपोर्ट च्वयेत जि फचतुना ।

आक्काकां लुखाविने खासखुस खँ ल्हानाहःगु तायेदत ।

"छ दुहाँ हुँ ।"

'जि ला म्हाः बाः, छ हे वंसा कं हे ज्यूनि ।"

"हुँ धया ···"

जि लुखाय् मिखा होका । अनला छगू बगाल मिसात धकाः च्वंच्वंगु जुया च्वन । छु माःवःपिं ल्याः थुपिं ! "हः अथे हे ज्यू" उकी मध्ये छमस्यां धाल "आः झी नं कि हे वनी ।" उबलय् हे धिसिलाक्क छिनाबःगु पलाःसः तायेदत ।

"छिपिं आमकन ध्वादः पाकःत थें छु कायेत दनाच्वना-गु अय् ? छु खनाः ग्यानाच्वनापिं धुँ जक खन लाकि ?"

जि चेन् ता–चुयागु सः म्हसिल । प्रोजेक्टय् ज्याया-इपिं मनूतय् उमि थःगु हे संगठन दु । उकिया नकिं व हे मिसा । व मिस्तयगु पुचः दथुं लँ छिकाः जिगु तेबिल न्ह्योने वल । छाति फर्कयानाः नोनी मवासे धस्वाक दन ।

'छिम्त छु···छु माल ?' जिं काकामाका धायेका न्य-ना ।

'ज्या ।' वं पिदंक धाल ।

'ज्या ··· ?'

'अल्य छु ?'

धाथें हे जिमित नं सिमंति–थां ल्ह्यायेत व उकियालागि गाः नं म्हुइत यक्व दयेक मनूत माला च्वंगु । तर व थां छगः जक हे छगू टनं (४१७ धानी) मल्याक ऋचातुगु । अज्याःगु थां थ्व मिस्तय्सं ल्ह्वंसा न्हापां इपिं हे निं पतिंबिक ल्हाका च्वनीका । हानं उकियात धंकेत सतःजाःगु पर्वतय् लवहंतंजाःगु जनिनय् गाः म्हुइमाः । अथे यायेत तगोगु मुगः जम्हुइगु व स्टीलया छिना (तधंगु कतां) कत्ताकेगु ज्या मयासे मज्यू । थज्याःगु थाकुगु ज्या थ्व मिसातयत गुकथं बोगु अल्य जिं ?

'छिमि गज्याःगु ज्या याये माःस्य वः ?'

'ट्रकं सामान क्वकायेगु ज्या ।'

'सिमंतिथां क्वकायेगु ज्या ला ? ··· छ्या यायेगु खं मखु··· ।'

जिमिसं छु उलि ज्या नं याना नये मफैला अय् ?'

'पूवंक त्वाजिक धायेगुसा-छिमिसं फै मखु । छिम्सं सी हे मखु, व लट्ठा छगः जक गुलि ग्यसु ग्यं स्यूला छगूत्या वा निगू टन दु ।' उमिसं बिचाः माःगु गुलत मज्वी-गु खँ धकाः थुयेकेत जि जोड बियाः धया ।

'उकिया भ्याःहे घन्ना काये म्वाः । बरू जिम्त ज्या देँगु जुल लाकि मजुल ?'

आगथेयाये ! आः जि धायेगु हे छु ? जितः यक्व दयेक मनूत माला च्वंगु धाःसा खः । तर थज्याःगु ज्या मस्तय्गु ला मखुनि । जि छ्योनय् चासु म्वया ।

'थ्व धाये हे ग्याःनापुक थाकुगु ज्या ...'

'सितिबंगु खँ ध्याकुनय् वां व्छ, ज्या दै कि मदै ?'

'दैमखु । छिपिं मिस्तसें थ्व ज्या पुवंका नये फैमखु चाहे छिम्सं यग्गु थधा ।'

आहाहा... "वं माःस्य मवःसां ग्हिलाः धाल" 'थ्व नं छगू मनूतय्त पुचलय् पत्याः व्याकेत बांलाःगु लँपु खः ।

'थ्व पत्याः बिपत्याःया खँ मखु । थ्वला '

'जिपिं मिसात धैपिं हे जनसंख्याया बच्छि खः । जिपिं जक छु ल्हाः प्वः चिनाः च्वनेे फैला ?' वं जिगु खँ क्वाताक ल्हाः संकाः त्वाथल । 'ध्वादःम्ह बुरां पर्व छगुलिं चीके फु धासेंली जिमिसं टुकय् च्वंगु लट्ठा क्वकाये मफै-ला ? धत्तेरी ! ज्यू मज्यू छं स्वयाः । जिम्सयानिति ज्या यायेगु जुल । 'धयाकथं वं मावकुक खँ ल्हानाच्वंपिं मिसा-तपाख्ये स्वयाः धाल "कानुसा 'मनूल्याःया बच्छि' आः पार्टि कमितिया छ्यांजे नापलाः वने ।"

जितः छ्व्येला ग्हिलेमाःस्य वल । थज्याःगु नकिछू गुलसं सुथांलाइ मखु । छाय्धाःसा मिजंतसें व्हवनेबलय्ला भ्वीःचति प्यहां वंगु थ्व लट्ठात, मिमातस्ये ...। थुलि जक खःला, छगः तज्यात कि ला स्वसः युवान चत् !

जि थःगु रिपोर्ट च्वये सिधयेकाःलि पिहां वना । अनंलि पार्टि छ्यांजेयागु क्वथाय् थ्यंकः वना ।

'कामरेड वेन छंत ज्यामित मगाना च्वन मखा ?' वं आपुलखं न्यन ।

"तच्वतं हे मगाना च्वन । फुक्क सेक्सनतसें हाला हया च्वन ।"

'क्वीसं मछ्यःनिगु श्वोत पाख्य छको नं कुतः याना स्वयेमाः ।'

'मछ्य निगु श्वोत ? व क्वीसं गन वनाः माः वनेगुल्य ?'

'ज्यामितय् परिवार या बारे छंगु छु बिचाः दु ? उमिमध्ये यक्व हे दयेक ज्या यायेफुपिं मनूत दु ।

'छु खँ ल्हाइ छ्यांजेजु नं व मिसामासातस्ये छंगु हे जक ज्या यायेफुसा का । क्वीत ला व भरायग्वःगु लट्ठा ल्हनेत व हाकनं गाः म्हइफुपिं मनूत माला च्वंगु दु । मिस्तयसं थज्याःगु ज्या गुबलय् याये फै ?'

'जिनाप वा धकाधिकाः व छ्यांजेनं जितः लप्पा ज्वनाः नयेक्वथाय् ब्वना यंकल । वं क्वथाय् दुन्य वयनाः धाल बांलाक न्यँसा ।

"कमरेड वेनं क्वीत भ्याः हे थुइके मफु ।" व मिसाम्ह अध्यक्ष धयाच्वन । "वं धायेत्यंगु खँ बांलाःगु खः । क्वीसं सामान त्व फीकाः तज्याकी स्यंकी धकाः वया धन्ना—जुबलय् का मध्यय् गुलि हतोत्साह जुयाः थःगु माग त्वःता व्छ्ये माःस्य बयेकल तर देसय् सकमनं उद्योग व कृषि इपांथियां मसोक म्हाब्वांवना च्वंगु दु । मनूत साप हे यक्व माल च्वंगु दु । अकि क्वी नं समाजवादि निर्माणया ज्याय् ब्वति काये माःस्य वः । पार्टिछ्यांजे नं छु ज्या याःसा वं क्वीतदुकाइ । क्वीसं थःत थुलि ग्यं धकाः वैत नं क्यनेमाःगु दु । त्वायेत जा क्वीपिं प्रकृतिया विरूध्दय् ल्वानाच्वना, तर क्वीसं मनूतय्गु क्वपुलांगु बिचाः लिस्य नं संघर्ष याये माःगु दु ।

जिगु मन बांलाक हे फपुला वन ।

'न्ह बांलाक, जि धैगु खँ ।' पार्टि सेक्रेटरि म्हुतुसि च्वामुकाः नयेक्वथापाख्य क्यनाः धाल ।

पार्टि सेक्रेटरि जिगु ब्वहलय् थाथायायां धाल' झीके मनूपुचः प्रति यत्याः दयेमाः सिलला ल्यायम्हह्म पासा ।

जि छ्वाः बिचाः याना । वं पायूछि हे धाल । जि अमित ज्याय् नि तयाबी । छु जुयाः अमिसं ज्या थाकु तायेकल धाःसाला त्वताःहे वनी । जि धया 'ज्यू नि अय्सा कीसं इम्त ज्या याका स्वये ।

कन्हे खुनु जि अफिसय् च्वनाः च्वसु छपु लिवाक्क च्वनाः च्वयाच्वना । न च्वये सिधःबलय् द्यो हे ख्यूं ख्यूं धाये धुंकल । जि लुखा हाचांजक गायेत्यनाबलय् व मिसात ज्यां लिहां वया च्वंगु ध्वदुल । उपि कयमिचात छ्वथां थें खुब न्हयाइपुतातां खँ म्वीकाच्वन । तर व नकिम्हेस्या नोनि मवासे च्वंच्वन । वैत छु पीर वइ च्वंगु सी दु ।

'अँ' बच्छि मनूल्याः 'जि धंगु गय् च्वं लय् ?' जि वंगु लिक्क वनाः हच्संभासं धया ।

'छं न्यने धुन ला ?'

"जि छु मन्यनानि । छिमित स्वयेवं हे जि फुक सीका कायेधुन । जि ला धंगु खः अध्यक्षामयजु, थाकुगु ज्या धंगु थाकुगु ज्या हे का । छिमिके न्हापां थज्याःगु नि दयेमाःका, ई स्व ··· ··· ।" जि वंगु न्हासय् थ्यंक लप्पा यंकाः लाग्वारा पिकयाः क्यना 'खनला मसल धी !'

'अज्योःगु नं मसल जुइला ? छं पवीफांय् हे अप्वः । अध्यक्ष माओनं धयादी ल्याखय् छायेबहःगु छु खःसा मनूतय् विचार व राजनैतिक चेतना खः ।'

'आम खँ ला खै, तर छिमिके व चीज हे जक मरुगु जुयाच्वन । 'जि हाःकनं ध्याका ।'

"हू··· चीज हे मरू हं ?" वं थःगु लप्पा वया पासाजिनिपाख्ये संकाः छाल का न्ह्याः वा 'मनूल्याः बच्छि' थ्व कच्यालिचित डु लाकि मरु क्यने या ।'

इमिसं जितः प्यखें हयभुन । इमिगु मिखा पालपाला थिना च्वन ।

जिगु ख्वाः नाकं त्रमकं । जि उमित ध्वानाः प्यहां वया । "छिमिके व चीज द हे मरू ।" जि हायका "छम्हेसिके नं मरू ।"

"जिम्सं त्वःता बिल धकाः छं अक नं उइँ गिजेयायेथें हायेका च्वना मखा ?" ईपि जिगु ल्यूल्यू वयेथें सन ।

"तैंति वैत याकः खिचा यानोः है ।" व नकिनं ल्हाः ल्व्हनाः इम्त गन । "छ यार्पा मिखां मनूत स्वैम्ह जुयाच्वन ।" वं जितः ध्याक्व लिक्क जवाः बिल "छंके डेक्वःगु स्वपहः (दृष्टि) दुसा छु अजुगतिया खँ मखु ।"

व हे चान्हय् जि म्वःल्हूवनेत नयेक्वथा जुनाः वनेतेनाबलय् व नकिनं मिसातय्त अध्यक्ष माओयागु 'अन्तर विरोधया वारे' धैगु च्वसु ब्वनाः न्यंका च्वंगु जि ताल । जि म्वःल्हुइ धुंकाः वसः भचा नं हियाःलि हानं थःगु हे क्वाटरय् लिहां वया । 'नये क्वथाय्' अझ नं ईपि मुख्यगु अन्तरविरोध व उकिया मूगु पक्षया वारे ततःसलं तर्क यानाः बहस याना च्वनतिनि । उमिसं थुकियात कंक्रिटया लड्डा ल्ह्ययेगुज्या लिस्य स्वाकेगु कुतः यानाच्वन ।

थ्वः चाख्ये तक छलफल जुयाच्वन। व नकि व मिसात ज्यां लिहां वंबलय् सदां विचार मग्न खन्यदु । तर उपि नयेक्वथाय् मुँज्या छुन्यबेलय् धस्वानाः उत्साहपूर्वक तर्क न्ह्यब्वइ ।

उपि छ्वासुया वनी धैगु जिके यकीन दु । तर उकिया आःतक छुमां खन्य मरुनि । अल्य उकियात अमिसं छु वासः यानाच्वन धैगु खँया भ्याः हे विचार मरू ।

छु न्हि लिपा, छन्हु ईपि खूब जोशं प्विंफांय् पिज्वयेकाः साप लय्लय्ताता ज्यां लिहां वल । जि अपाय्च्वः लय्तायबःगु छु खँ जुइ धकाः न्यनां उमिसं थ्व छगू 'रहस्य' खः धाल । द्यो ख्युँख्यूं धाये धुंकल । वा नं यइपुक वयेगु

याना हल । अंकि जि स्वीतं धाःपाः थमजु धैमनं ट्रकय् थहां वना ।

अमिके ज्याभःया नामं काकः छपु तपुगु खिपः व सुकल्य छद्व‌ं चा दु । उलिया भरे उमिसं गथे यानाः व लट्ठा क्वकाइगु जुइ ?

"अय् नंकि मय्जु व काकःचां छु यायेगुल्य ?" जि न्यना ।

'आःयात छुं न्यनेमते । ई त्यल कि छं नं फुक्कं सनी ।' ख्वाउंक लिसः वल ।

"जिंपि ज्यायायेथाय् थ्यंबलय् नं वा फुलफुल वया हे च्वनतिनि । मिस्त खिपः– म्हू पयनाःलि क्वय् तिन्हुया वल ।

'आम छु कायेत सना च्वनागु ?' जि लिसः कायेत न्यना । "थ्व थांतय् अथें पपू बुया वैमखु ।"

'आम्पाय्च्वः पीर कायेम्वःनि । छ नं क्वां वा ।' व नंकिनं ल्हाः संकल ।

'थन च्वय् छम्ह हे च्वंमदयेक गय् यानाः क्वकायेत्यनागु आमकथं ?' जितः भचा अन्योल जुल ।

"खँ आपाः जुल कि हिसि मदु । भलादमि थें ख्रुक्क क्वहां वा, अले जिमिगु लँय् च्वनेमते ।' व तच्वतं हे छाःम्ह जुयाच्वन लिसलय् 'म्हाः' धाइगु मयःम्ह । वं धाःथें यायेगु बाहेक जिके मेगु उपाय छुं मन्त ।

"क्यहें चा चांग ! खिपः हुं सिमाय् चिनाब्यु ।" वं छमा तमागु सिमाय् क्यनाः धाल । "मेगु प्यंहि न्यांहि अऋ हिना ब्यु । वा वःबलय् चुलु बी फु । क्येहेंचापिं ली व चाओनं सुकल्य थासय् पँ चिनी । छिंपि निम्हं होसियार जु घंला मेंपि फुकस्यां माल्यसाथ गुहालि बीत थिक्क जुयाच्वँ । व छम्ह अनुभवीम्ह महांनायः (कमाण्डर) थें कडा अल्य ज्या यायेगु कंथ सः ।

तर जि छु यायेगुलय् ? अनला जि यायेगु ज्या छुं हे मरू । जि उजं जूथे लँय् चिलाय् दना सम्म च्वना ।

नंकिनं खिपःया मेगु च्वथं छगः कंक्रिटया थासय् स्वत्ताक चित । अल्य वं क्येहें चांगयात सिमाया चाकःलि खिपः सायेकल । वयांलि ड्राईवरयात नं ट्रक न्ह्याके बिल ।

ट्रक धिसिंहि न्ह्यात । लट्ठाया च्वका बाहेक मेगु ब्याक्कं ट्रकं पिन्य क्वहां वल । ट्रक दिकल ।

'सुकल्य याकनं ला ।' वं ल्हाः थब्वयेकल । निम्ह मिस्त, ली व चाओं काचाकिचि वनाः यगानाच्वंगु लट्ठा क्वसं सुकल्य क्व्ःछुकाः पँचिन । उपिं फुक्कं लँय् चिलावने धुंकेव नंकिनं ड्राइवरयात तिसलं धाल "न्ह्याकि ।"

ट्रक भचा न्ह्यज्यात । अल्यला लट्ठा छगलं लायातःगु सुपँय् छत्ति हे सः मवयेक याच्याकंमिक कुतुं वल ।

"काकःचा ।" हाकनं नंकिनं ल्हाः संकल । "बचिछ मनूल्याः" नं कंक्रिट लट्ठाया छचाःलि भुनाः सतकया सिथय् लिका बिल ।

जि वाताहां । क्या बंखम धाःसा व मिसाम्ह अध्यक्षा ! क्या सल्लफल्लं व मिसातसें गुहालि यात बाः ! न्यागू मिनेट हे मबिक ऊमिसं अपाय्च्वः क्यातुगु कंक्रिटलट्ठा अःपुक सुरक्षितनक्सां क्वकाल । उमिगु ज्याकंथ धायें हे चतक्क च्वं । जितः खुप घतलगय् जुल । ल्यहां वयाबलय् जि व अध्यक्षायाके न्यना थ्व ज्याकंथ सुनां सयेका बिल छिम्त ?"

'अध्यक्ष माओनं ।'

'छु धयाः…?'

'संकामबुकथं । थ्व छं वय्कःयागु च्वसुइ लुइके फु ।'

अजुगति । छम्ह साधारण छेंय्‌ मिसा, पुलांगु समाजय् छम्ह नच्याम मौमचां थौं थुलि व्यंक खंकाः च्वजायेफु । थज्याःपिं हे मिसातसें ला अमिगु (मिसा) जातियाके दइगु बल व बुद्धि ज्याय्ख्यले फयेका बिल ।

'कमरेड वेन,' अध्यक्षां धाल, "जिम्सं याकनं हे थ्व लट्ठा क्वकाये सिधयेके । अलेनि जिंपि पर्वतय् वनाः गाः

म्हू वनेगु वारे नं ख॑ क्व:छिना तयेधुन । छं स्वये गय् जुइ ?

'तच्वकं बेस ।' जि उघ्रिमय् लिसः बिया ।

जि म्येगु धाये नं छु फइतिनि ? 'बचिछ मनूल्या:' तच्वतं पत्या: यायेबह:जू । उंपि थ्व ज्याया यपव हे समस्याय् क्ववाला: स्वयेधुं कूंपि धइगु खँय् सका मरू । गा: म्हू वंबलय उमिसं चट्टान थुइकल । अल्य उमिसं १२ पाउण्ड (२ धानित्धा) ग्यंगु घन (मुग:) लम्हुइमाल । अल्य स्टीलया छिना (कतां) नं ज्वनेमाल, गुकी घनं म्वीकीबलय् ल्हा: पिइया: मचाया नं वं । तर उमिसं ल्वाज्याय् त्याकाकाल ।

कन्हेखुनु, निर्माणया ज्याभ: व ज्वलं तया: ट्रक छग: पर्व:यागु सतकय् न्ह्यात । सामान द्योने पयतुनावंपि मिसातस्यें हालावंगु म्यें उगु उपत्यका थ्वयाच्वन ।

(थ्व बाख॑ चीन देसय् महान् सर्वहारा साँस्कृतिक क्रान्ति जुयाच्वंगु ताकय् च्वयात:गु ख:)

निपु चिनाखँ

छपु स: मदुगु ध्वाँय् छगू शंका

सगरमाथाया च्वकाय् दना:
आकाश हे साला हयेत स्व:म्ह
तेन्जिङ्ग नं
थौं तकं
असफल हे तिनि
छपु स: मदुगु ध्वाँय् ब्वयेवं
बिश्व हे त्यात धैगुलिइ
जित: शंखा दनि
छाय् कि
गुलिखे "जि" ला
अझ नं
उपेक्षित तिनि ।

जिगु भबिष्य

चच्छि चच्छि संसर्ग याना:
बर्तमान यात, जि
प्वाथय् दयेका बी
तर
मचा बुइ मलावं हे
वं
गर्भपात याइ
अथे हे
जिगु कैलेन्डरया
छग: छग: ल्या: ग्व:
हुयावनी ।

च्वमि :- विन्दु प्रकाश जोशी, मकव

श्री ५ महाराजाधिराज सरकारया

सुइदँ बुन्हिया न्हसताय्

न्हसपोल सरकारया जुनाफय्

श्रध्दा व भक्ति तया:

ताआयु, सुख व बांला:गु स्वास्थ्यया

भिन्तुना देछाया

राष्ट्रिय व्यापार निगम

टेकू, काठमाडौं

फोन ल्या:- ११९६२, १२९२४, १२९२५, १२९९३ १४३९५

श्रध्दांजलिया सवा:

४ थिलाथ्व, १०९५ : निष्ठानन्द बुंन्हि

—दुर्गालाल

थुल्त सवाः वः ! थुल्त सवाः वः !
गुल्त सवाः वः धाय्‌गु !
जीवन--पासः त्वनाति हे ग्यं
गुरूवर, छंत पुज्याय्‌गु !

छंत पुज्याय्‌गुः न्हाय्‌कं धंकाः
थःगु थमं ख्वाः स्वय्‌गु;
न्ह हे मस्यू थें गंसिम्ह थःत
थःवथ तयाः अल्य ख्वय्‌गु ।

ख्वय्‌गु अहो ! थुबलेया ख्वय्‌गु—
ब्रह्मानन्द न्ह्यच्याय्‌गु !
म्वाय्‌गु लिसें संजोग जुयाः लँय्
थिथि ख्वाः स्वयाः खँ ल्हाय्‌गु !

वा ख्वय् वा, थुगु दुर्लभ क्षणया
मूति मुकं वा मुन्य वा ;
न्ह्याबलें ख्वबि दुन्य सुचुकाः न्हिल्यगु
पाप फुकं वा सिल्य वा !

मतिनाया ख्यलय् दशरथ

-सिद्धिचरण श्रेष्ठ

[दृश्य – तत्कालीन कमाण्डर इन चीफ रूद्र समशेरया दरवारयागु क्याम्पा । सम्वत १९९० या फागुन महिना । १९९० यागु तःधंगु भ्वखाचं दरवार दुंगुलि ववाम्पायागु क्यब, पतांगरि थाय् थासय् पाल ग्वया तःगु । थ्वहे क्यबयागु पश्चिम पाखेया ध्वाखाय् नित जाःगु छखा छें । दशरथ चन्द च्वनीगु क्वथा । बाचाति जाःगु ई । दशरथ चन्द द्यनाच्वंगु क्वथाय् छम्ह ल्यासेम्ह मिसा दुहां वइ । दशरथ चन्दया आनां न्ह्यः वयाच्वंगु । मनू दुहां वःगु सः तायेवं गां न्ययाः जुरुमुरु दनी ।]

दशरथचन्द - छाय् सु थें ?

मिसा – (चीसलं) जितः म्हमसिल ला छि ? जि जुल्फिया । थुलिमछि आसा व भलसा बियाः नं छि जि लिसे बिहाः याये मखु धया दिल धाःगु न्यना । छि धात्थें हे धया दियागु खः ला ? (ख्वा तसलं) थ्वहे पुर्पछे याये धकाः वयागु ।

दशरथचन्द – मैंया, संसारय् छि बिउगु थुगु अभिशेषयात मयः धाये फुम्ह सु दइ ?

जुल्फिया – अय्सा जि न्यनागु खँ फुक मखुगु ला लय् ?

दशरथचन्द – फुक्क मिथ्या । जिगु जीवनया थ्व तःधंगु बरदानया सन्मान यायेगु जिगु तःधंगु कर्तव्य । छ्योंपिके नं दये थाकुगु थुगु ऐश्वर्य वैभव जि ग्रहण मयासे जि छिगु सन्मान, छिगु प्रेमयागु मू पुले त्यना । सुन्दरी, छिगु सौन्दर्ययात जि पुज्यायेगु जिगु कर्तव्य ।

जुल्फिया – जि छिगु खँ छु हे मथुल । छखे छि जिमि दाजु किजापिन्त, जि व्छया ह्याम्ह धाइयात थ्व बिहा जुइमखु धया हइगु जितः धाःसा थथे धाइगु । गुगु खँ खः धायेगु गुगु खँ मखु धायेगु ।

दशरथचन्द – नितां खँ खः ।

जुल्फिया – नितां खँ खःसा जि गुगुली विश्वास याना च्वनेगु ?

दशरथचन्द – जि छितः ह्यायेकाः खँ ल्हाये मफु । छिगु थ्व परम रूप व सौन्दर्ययात जि अवहेलना याये मफु । झीगु थ्व मतिना क्षीगु थ्व जीवन सिबे नं तःधंगु खँ खः थःगु देश थः जनता, मैंया छकः लुमंका दिसँ थःगु देश गय् जुयाच्वन । थन मनूत म्वाःम्वाकं नर्कय् दुनाच्वन । थुमिगु उद्धार यायेगु थुमिगु भिं यायेगु क्षीगु कर्तव्य । जि थ्वहे देश व जनतायागु लागि ल ल्हाये धुंगु

जिगु जीवन छि लिसे स्वाका हयेगु उचित भाःमपिया । उकि हे जि छि लिसे व सम्बन्ध त्वाथला च्छयेगु भि ताया ।

जुल्फिया – सम्मान धाधां थ्व जिगु अपमान मखुला ? जि छम्ह अबला मिसा खनाः जितः लाकामं प्यंकाः वांछ्ये त्यनागु मखु ला ? देश व जनतायागु माया मतिना दुसा जिके नं वहे देश व जनतायागु भक्ति थनाः थःम्ह सहचरी, छम्ह दासी यायेगु धकाः थःगु कर्तव्य जू वनी ।

दशरथचन्द – जि थ्व खँय् बांलाक बिचाः यानागु दु मैंया । थौं थ्व देशयागु उन्नतिया घाघः राणात जुयाच्वन । थुमिसं जनतायागु हि तिसिनाः उमित अन्धकारय् लाकाः छम्ह राणातय्गु हे स्वार्थ जक पूर्ति यायेगुलो थःगु भि खनाच्वन । जि थुमिगु विरोध याये माःगु दु । थ्वहे पुचलय् छिमि ब्वा छिमि दाजु किजापिं नं खः । खः इपिं बल्लाः । इमिके शक्ति दु, धन दु, जन दु । इमिसं जिगु कर्तव्य पालनयात सह याइ मखु । जनता पक्षयागु जिगु सःयात मदयेकेया निंति इमिसं छन्हु जितः स्याइ । राणा परिवार देशया शत्रु । गुबलय् तक इमिसं जनता व देश धाइ मखु उबलय् तक देश व जनतां गय् सुख सिइ ? धात्थें धाये माल धाःसा देश व जनतायागु जिम्मेवारी थौं जुजुं तक नं चाये धुंकल । राणातय्सं यानाच्वंगु अन्याय । मैंया छन्त जि ह्ययेके मखु, धात्थें जुजुं नं जिमिगु थ्व विरोधय् ब्वति काइगु आशा दु ।

जुल्फिया – छिगु खँ न्यंलिसे जिगु ब्याक्क म्हगस ब्याक्क आसा चूं चूं दना वनाच्वन । जि छिके छता खँ न्यने, जुजुं हे थ्व खँय् ब्वति काइगु जुसेंलि छाय् छिकपिं सफल मजुइ ला लय् ? हानं जिनाप जीवन हने मजिउगु ख गनं पिहां वइ लय् ? जि छितः विश्वास बिइ झीगु मतिनाया नामय् जि छिगु बिचालय गुबलें घाघः जुइ मखु । माल धाःसा जि नं थःगु हि बाः वयेकाः अन्याय व अत्याचारया विरोध याये । जितः छिं त्वःता दिइ मजिउ ।

दशरथचन्द – जुल्फिया मैंया, जि छिगु म्हुतुं छु न्यनाच्वना ? छिगु थ्व आज्ञायात जि शिरोपर याये । तर जिगु छगू छिके बिन्ति दु दँ बदं जक थ्व झीगु संबन्ध स्थापित जुइ फइ । उलिया दुने जिपिं सफल जुइ फत धाःसा झीगु वैवाहिक संबन्ध स्थापित जुइ । छुं जुयाः उलिया दुने हे थुगु संघर्षय् जितः राणातय्सं स्याःसा छं जितः त्वमंका च्छये माः । जिगु थ्व अपराध मखु धकाः बिचाः याये माः ।

जुल्फिया – जि थःगु बिचाः यायेगु जिगु हे ज्या । तर छि सफल जुइमा । छि जितः अपमान याःगु मखु धइगु खँय् निर्धक्क जि, जि आः वने ।

पिने आठपहरियात चाःहिला च्वन । जि जिगु पालय् वने । वने न्ह्यः छिगु पालि छकः जितः भागि याके बिउ । (पालि भ्वपुइ ।) (जुल्फियायात थनाः घयुइ)

दशरथचन्द – थ्व संघर्षय् न्ह्याचिले, छन्हु लिपा छन्हु न्हापा झीगु थ्व देश, झी जनतां सुख सिइ धइगु जितः पूर्ण विश्वास दु ।

जुल्फिया – छि सफल जुइमा, छिगु जय जुइमा !

(जुल्फिया पिहां वनिइ)

(बुलुहुं धंकि कुतुं वइ ।)

शहीद गंगालालः छगू संस्मरण

प्रेमबहादुर कसा

चकूचा जुयाः नं तुइसे च्वनाः बांलासे च्वंम्ह गंगालाल दरबार हाइस्कूलय् ब्वना च्वनाबलय्‌निसें हे म्हसिउ। जि स्वयाः च्वय्‌यागु कक्षाय् ब्वनाच्वंम्ह। अंकि मनू म्हसिउसां न्वतुसुतु मरु।

दरबार स्कूलय् हे उर्दू-फार्सी ब्वंकीम्ह मौलवीयाके जि ला न्हापांनिसें हे ब्वना च्वनागु। छचेँय् नं ब्वंवनेगु याना। छन्हु गंगालाल नं वयाः 'अलिफ, बे, पे' ब्वनाच्वन। प्यन्हु-न्यान्हु वल, ब्वन। अनंलि मवः। जि वनेव व वनीगु। अंकि आः नं नतुसुतु मदु।

क्लास ८ उत्तीर्ण जुइव क्लास ९ निसें सरकारी भत्ता नयाः जि पटनाय् ब्वं वना। ताल्लाया विदाय् नेपाः वयाः लँय् छक्वः-निक्वः नापलायेगु, उलि हे। रामराज तुलाधर वया सहपाठी जूगुलिं ला मसिउ, न्ह्याब्लें निम्ह नापनापं जुइगु खं। महावीर स्कूलय् आखः ब्वंकीम्ह जूगुलिं ल्यायम्हतय् पुचलय् गङ्गालालया बारे खँल्हाबल्हा जुइगु स्वाभाविक हे खः।

बिदा फुत। जि हाकनं पटना वना। मार्च महीनां मैट्रिक जांच बियाः नेपाः वयाबलय् थनयागु वातावरण पाना च्वंगु खन। जि नं हिन्दूस्थानया फसं कयेका वये धुंम्ह जूगुलिं न्हापाथें 'टू टेन जैक' व 'क्यारम बोर्ड' जक म्हिताः बिदा फुके मास्ते मवल। थम्हं ज्वना वयागु महात्मा गांधीयागु आत्म कहानी व मेमेगु राजनैतिक सफू स्वयाः न्हि छ्याना च्वना। जि सफू ज्वनावःगु दु धयागु सीकाः छन्हु धर्मरत्न यमि सफू कायेगु मतिइ तयाः जिथाय् वल। वं च्वयातःगु नेपाली भाय्‌यागु सफू छगू नं जितः बिल। घौछि-निघौ खँ ल्हाये धुंकाः जिके दुगु छगू-निगू सफू बिया छ्वया। गंगालाल नाप स्वापू तयेगु ज्या थुकि हे यात।

छन्हु जि सफू कायेत यमिजुया साबुं पसलय् वना। गङ्गालाल नं अन हे च्वंच्वंगु, यमिजुं निम्हसिगु परिचय याना बिल। छगू, निगू, खँ जुल, सिधल। अनंलि जि बरोबर यमिजुया पसलय् वनेगु याना। गङ्गालाल गबलें दु, गबलें मदु। यमिजुं गङ्गालाल स्वये जकं मचाचा, तर न्याक्क हे जोश दुम्ह धकाः जितः कन। ख नं खः, गङ्गालालं खँ ल्हाइबलय् साधारणम्ह मनुखं ल्हाइथें मजू। भावपूर्ण जुयाः नं उकी छुं तं सुलाच्वंगु दु ला धयाथें च्वनीगु। हिन्दुस्थानय् थम्हं स्वया वयागु हड्‌ताल, जुलूस, भाषण आदिया खँ कनेबलय् खूब हे ध्यान तयाः न्यना च्वनीगु। खँय्, खँय् छन्हु वं धाल-- "थौं छम्ह मनुखं अरबी सल गथा वयाः मोहन शम्शेर, बबर शम्शेरपिनि ध्वाकाय् खामय् तयाः पर्चा बिया थकल हँ।"

जिगु जाँचया नतीजा पिहां वये धुंकल। पटना कलेजय् भर्ना जुइगु दरखास्त छ्वयाः नं स्वीकृतियागु लिसः वये धुंकल। ताल्लाया बिदा मफूनिगुलिं जक जि थन हे थानाच्वंगु। गङ्गालालयागु सम्पर्क जिगु हि नं न्हिया न्हिथं क्वाना वया च्वन। यमिजुया पसः नाप्पं मुस्मां छम्हस्या नं साबुं पसः दु। यमिजुं व हे साबुं पसल्या मुम्मांयात गबलें बिस्कुट, गबलें चानाभुजा न्याके छ्वयाः जिमित

नकीगु । जिमित त्वनेत लः नं वयात हे कायेके व्छइगु । अवं छवं व न्ह्योने चर्वा पसल्यातय्‌सं जिमित पुलु पुलु स्यया चवनीगु । उलि जक मखु । गङ्गालालं गबलें गबलें यमिजुयात थनाः थः ताथय् च्वनाः साबुं मिया च्वनीगु । अले अज्याःबलय् पसःधिकं पिने छगःहे थलय् तयाः थः व मुस्मां निम्हसिनं काकां नयेगु याना च्वनीगु । साबुं मिमिउं इतिइति न्हिला च्वनीम्ह गंगालाल मुस्मां नाप छगवः हे थलय् काकां चानाभुजा न्ह्याया च्वनी-बलय् सुं शत्रुयागु छचं न्ह्याया च्वनला धयागु भाव वया मिखां पिज्वया च्वनीगु । "थौं थाय् थासय् राणाशासन यात ब्वः बियाः पर्चा व्हला तल हं" धका यमिजुं खँ न्ह्यथन । "न्हाचः मचा छम्हस्यां लँय् कया हया धकाः जितः बिउगु, थन हे दु" धकाः गङ्गालालं तीजक म्हिचां लिकाल । पर्चा लिथो यानातःगु जुयाच्चन । राणाजीतय्‌त धाये जिक्व धयातःगु दु ।

जुलाइया निगूगु वालय् कलेज चालीगु जुगुलि न्हापांगु वालय् हे जि वनाव्छया । जि पटना थ्यनाः ग्वःन्हुचां मदु-व यमिजुयागु पौ थ्यंकःवल । शुक्रराज शास्त्रीं वंगलय् भाषण बिउगु व अन हे गङ्गालालं न्वचु बिउगु खँ उकी दु । उकी हे नेपाल भाषां कविता छपु नं तयाहःगु दु । पौ ब्वने धुनेवं जिकें नं कविता दना वल । उघिमय च्वयाः-

अन दु, थन मदु, थन दु, अन मदु,
गन दु, गन गो शान्ति जगतय्,
शान्ति केवल भ्रान्ति मनया
क्रान्तिया आ काल बखतय् ।

मेगु खँ छुं मच्वसे थ्व हे कविता फ्रिंघिलं ति च्वयाः व्छया हया । निगूगु विश्व युध्द जूगु दछि धयाथें दये धुंकल । हिन्दूस्थानय् नं तसकं गोलमाल । जिगु पौ यमिजुया ल्हातय् लाः मलाः मस्यु । छन्हु छेंयागु पौ वल यमिजु व गङ्गालाल सुध्दा आपालं मनूत धर पकड जूगु खँ उकी दु । जितः क्वालखं लुना थें जुल । हानं मेगु पौ वल शुक्रराज, गङ्गालाल, दशरथ चन्द व धर्मभक्तपिंत स्यागु खँ च्वयाहल । गङ्गालाल छम्ह तोता मेपिं सुं शहिद जि म्हमसिउ । नुगलय् वयागु हे ख्वाः जक लुयाः सिमां कुलुवःम्ह माकः थें जुया च्वना । उकुन्हु जि छुं हे मनया । कन्हय् कुन्हु निसें ला नयेगु त्वःता बिया । च्वाला झिला लिपा एम. एन. राययागु रेडिकल डेमोक्रेटिक पार्टीया सदस्य जुइ धुंकाः तिनि ला नयेगु याना ।

थ्व जुल १९९७ सालयागु खँ । गङ्गालाल मंत । तर, वं मचाययेक पिना थकूम्ह जि हा कयाः म्वाना वल । ९८ साल हा कायेगुली वन । ९९ सालय् 'नेपाल प्रजातन्त्र संघ' बुया वल । थ्व हे संघया संगठन यानाः २००४ सालय् राणा शाही विरोधी ऐतिहासिक सत्याग्रह काठमाडौं उपत्यकाय् जुल ।

म्वानाच्वंगु जातिया म्वानाच्वंगु थाय्

– भूषणप्रसाद श्रेष्ठ

थौं तक्क उपत्यकां पिने जूगु नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलनय् तानसेन, झापा, नारायणघाट लयात्मक चिनाखँ जुयाः ल्यनाच्वंगु दु । नेपाःया' नेवाःत कलाकृति, संस्कृति अले साहित्य प्रेमि जूगुलिं यक्व विदेशी विद्वान्तय्सं सुसंस्कृत, सुसभ्य जाति धकाः नां छुना थकूगु दु । थुकियात ल्वयेक ज्ञी थौं तक नं संस्कृति ह्यः, झीत साहित्य यः । उकुन्हु पौष १२ व १३ गते पोखराय् जूगु बृहत् नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलनं थ्वहे खँ कं ।

इलय्–ब्यलय् सिद्धिदास बुंन्हि, कवि गोष्ठी, साहित्य सम्मेलन याना वङच्वंगु पोखराय् ६०% [प्रतिशतं] मयाक नेवाःत दु । नेवाःत न्ह्याथ्थाय् च्वंसां, न्ह्याथ्थाय् वंसां संस्कृति साहित्य प्रेमि धैगु खँया सर्कालिगु छगू दसि पोखरामि, इमिसं कयेच्यानाच्वंगु संस्कृति व इमिसं प्वंकाच्वंगु साहित्य प्रेमं क्यं । पोखराया मां–भाय् प्रेमि, साहित्यिक भाजु–मय्जुपिंसं स्वनातःगु 'मां भाय्या मू लुखा' नांगु संस्थां अन नेपाल भाषाया छगू सफू कुथि स्वनेगु ताः तःगु जुया च्वन । उगु हे ताः पौष १२ व १३ गतेया बृहत् सम्मेलनय् हिल । अयेहे ला बला न्ह्यवंनिसें प्रचार ज्या शुरू जूगु उगु साहित्य सम्मेलन छुं कारणबस लिज्यां वनाः पौष १२ व १३ गते लाःवःगु खः । उगु सम्मेलनयात बृहत् रूप बीत ग्वसाः ब्वलः 'मां भाय्या मू लुखा, पोखरां' ये", यल, ख्वप, तानसेन व मेमेथाय्या यक्व साहित्यिक व भाषा प्रेमि भाजु–मय्जुपिन्त ब्वनापौ इन । पोखराया भाषाप्रेमि, साहित्य-प्रेमि दाजुकिजापिंसं इंगु ब्वनापौयात नुगः बियाः ये", यल व ख्वपं हे जक बसय् दनाः अनथ्यंक वनेमालं नं न्हिलाः न्हिलाः प्रस्थान यात । निन्हतक वंगु निगः बसय् ये", यल, ख्वपया नांजापिं भाषाप्रेमि, साहित्यकार भाजु मय्जुपिं, यक्व यक्व हे नवोदित साहित्यकार भाजु मय्जुपिं व गायक गायिका पासापिं दुगु खः । म्वाःम्वाकं स्वर्गया अभियान याःवने त्यंपिनि थें चक्कं ब्वालं भाषा प्रति अनुराग व साहित्य प्रति अगाध ममता पिज्वया च्वन । थ्वहे अगाध ममता व अनुरागं यानाः ये" निसें पोखरा थ्यंगु अपाय् मछि हाःगु लँहे चिकिचा हाकःगु गलिचा थें जुया बिल ।

सिचुगु फसय् इवःलाक दनाच्वंगु माछापुछ्रे, अन्नपूर्ण व मेमेगु च्वापुगुँया ब्वस्सं, नेपाःया नांजाःगु ताल मध्ये छगू फेवा ताल अरु न्ह्याखेर स्वःसां न्ह्याइपुगु प्राकृतिक मनोरम दृष्यं छाय्पियातःगु नाइसे, ब्वातुसे च्वंगु पोखरा शहरया लिक्कसंगु पृथ्वीनारायण क्याम्पसया ख्यलय् ये", यल, ख्वप, पोखरा व मेमेथाय्या सलंसः भाषाप्रेमि, साहित्यकार, गायक भाजु मय्जुपिं व स्थानिय यक्व यक्वहे जनतां ख्यः चं चं धायाच्वन ।

२०३१ पौष १२ अर्थात १०९५ थिंला १४ ... ... शुक्रवार ... कुन्हु — पाय्छि इलय्हे नेपाल भाषाया नांजाःम्ह महाकवि भाजु चित्तधर 'हृदय' जुं

'बृहत् नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलन' या धकिं कापः कलादिल । थुकुन्हुया मुंज्या नापलय पोखराया वयोवृद्ध भाषाप्रेमि भाजु मरसानीयात त्ययेगु क्वःजित । दथु दथुइ न्हूपिं व पुलांपिं साहित्यिक भाजु मय्‌जुपिंपाखें उत्कृष्ट रचना ब्वनेगु ज्या व नांजाःपिं साहित्यकार भाजु फत्तेबहादुर सिंह, योगेन्द्र प्रधान, धर्मरत्न 'यमि' व मेमेपिंपाखें न्वचु बीगु ज्या जुल ।

कन्हय् १३ पौष २०३१ कुन्हु हाकनं वहे थ्यलय्, उलिहे न्ह्याइपुगु फसय् भाजु ? प्रधानाङ्गया सभापतित्वय् सम्मेलन शुरू जुल । थुकुन्हु नं नांजाःपिं साहित्यकार भाजु पूर्णदास श्रेष्ठ, प्रेमबहादुर श्रेष्ठ, पद्मरत्न तुलाधर, व मेमेपिंसं नेपाल भाषा, थुकिया साहित्य, संस्कृति थुकियात जुयाच्वंगु अन्याय, अत्याचार, थुकिया गतिविधि व मेमेगु यक्व खँयात कयाः न्वचु बियादिल । यक्वहे पुलांपिं व न्हूपिं साहित्यकार भाजु मय्‌जुपिं व पोखराया नवोदित साहित्यिक भाजुपिंसं नं थःगु स्यल्लाःगु च्वसु ब्वनाः न्यंकादिल ।

निन्हु यंकं जूगु साहित्य सम्मेलनय् पाठ जूगु चिनाखँय् भाजु श्रीकृष्ण 'अनु', प्रविण शुक्ल, भगतदास श्रेष्ठ व मेमेपिनिगु कविता विशेष बांलानाः नं अन प्रभाव लाकल, अथेहे बाखंपाखे मय्‌जु मनदेवी तण्डुकारं न्यावकहे प्राभावित याःगु सो दु । अथे ला प्रत्येक रचना उलिहे उत्कृष्ट, उलिहे जनवादी । सम्मेलनया दथु दथुइ नांजाःपिं गायक भाजु–मय्‌जुपिं विशेष यानाः भाजु भृगुराम श्रेष्ठ, बिस्नु श्रेष्ठ, असीम प्रधान, राजु तुलाधर, किरण प्रधानपिंसं म्यमिपिन्त प्रभाव लाःकूगु दु ।

न्ह्याइपुक्क अले कः कः धायेक जुयाच्वंगु सम्मेलन क्वचाय् न्ह्यः म्वसाः खलःपाखें भाजु सूर्यवीरजुं प्रतिवेदन न्ह्यब्वया दिल । सम्मेलनया अन्त्यय् मां भाय्‌या मू लुखाया नायः भाजु प्रेमबहादुर श्रेष्ठजुं भाषाया महारथि कवि चित्तधर 'हृदय' जुयात अभिनन्दन पौ लिसें क्यकलं स्वयाः नेपाल भाषाया गुगु नं थ्यलय् छचलेत पोखराया भाषा प्रेमि दाजु किजापिंसं लःल्हाःगु द्वःछि दां नं लःल्हाना दिल । थुगु ब्यलय् छिंदँ छिनिदँ न्ह्यवनिसें स्वांमाः क्वखायेगु त्वःता वयेधुंकूम्ह की कवि 'हृदय' जुं भाषा साहित्य व सस्कृतिया लागि धौछिसां स्वांमाः क्वख ना बिया दियाः भाषाप्रति थःगु अगाध माया ममता वा अनुराग क्यना दिल । नापं थःत अभिनन्दन पौ लिसे छ्याःगु द्वःछि दां नं पोखराय् नेपाल भाषा प्रचार यायेत धकाः मां भाय्‌या मू लुखायात तुं छ्याया दिल ।

थुखुन्हुहे बहनिइ पाय्‌छि इलय् वहे न्ह्याइपु थ्यलय् चारपाते क्लव, ख्वप, ख्यालः खलः, पासामुना, कमलाछि व मेमेगु खलःपाखें तसकं तसकं हे न्ह्याइपुगु ख्यालः, प्याखं क्यनेगु व म्ये न्यंकेगु ज्या जुल । थुगु सांस्कृतिक ब्वज्याय् नेवाः जाति जक मखु मेमेगु जाति नं उलिहे मन बियाः स्वाहालि याःगु थ्व भाषाया नायु पहः खः । सिक्किमया मयजुं हालादीगु 'माया रे रतन जि नं छंके माया रे' म्यें नेवाः म्ये न्ह्याःगु जाति हाःसां उलि हे बांलाः, उलिहे हिसि दु अले उलिहे हाले अःपु धैगु खँ क्यं ।

थुगु सांस्कृतिक ब्वज्या स्वयेत पोखरा सहरया दाजु-किजा तःकेहेंपिं जक मखु गामं गामं निसें मेमेगु जातिया दाजुकिजापिं व पोखराया अवर्णनिय दृष्य स्वयेत वःपिं पर्यटकत नं उलिहे उत्सुक जूगु व उगु सांस्कृतिक ब्वज्यां इमित तसकंहे प्रभाव लाकूगु दु धैगु खँ च्वनां च्वनेथाय् मदयेक थ्यलय् मुंगु जन समूह व उज्वःगु चिकुगु इलय् नं मन बियाः स्वःगु, गबलें थ्यः थ्वक्क न्ह्यूसा गुबलें सगः थ्वक्क लापा थाःगुलिं सी दु । थुज्वःकथंया सफलता हासिल याये फुगु भाषाभाषिपिनिगु कार्य तत्परता व स्थानिय पोखराया दाजुकिजा तःकेहेंपिनि सहयोग खः,

वय्क:पिके ल्यहें पुय। च्वंगु भाषा साहित्यप्रतिया ममता खः ।

पोखराया कनां कनेमफुगु बांलाःगु दृश्य, पोखराया दाजुकिजा, तहकेहेँ पिनि सद्व्यवहार व न्ह्याइपुक्क न्ह्याज्यां वनाच्वंगु ई व चहःपहःयात वानाः मंमदु मंमदु साहित्य प्रेमि व भाषा प्रेमि भाजु मय्जुपिं लिहां वयेमाल । पोखरां थःथःगु छेंय् लिथ्यंसां तवि अनया चहःपहः भाषा प्रेमि भाजु–मय्जुपिनिगु नुगलं गुबलें हया वनीमखु ।

पोखरा त्वःताः जिपिं अर्थात भाजु राजा शाक्य, भाजु केशव सायमि, भाजु राजबहादुर कसाः, भाजु पुरुषोत्तम शाक्य, भाजु पूरिकाजी कसाः मय्जु प्रज्ञादेवी शाक्य व थ्व चवसुया च्वमि पाल्पा; तानसेन थ्यन अन जिमिसं पोखराय् जुक्व खँक्व खँ कना । अनयापिं नांजाःपिं भाषाप्रेमि साहित्यकार भाजु चिनियालाल बज्राचार्य, भाजु बुद्धरत्न शाक्य, भाजु जगतबहादुर जोशी व मेमेपिं पासापिं अथेहे ज्ञानमाला भजन खलः, दाफा खलः व मेमेगु संस्थायापिं हनेबहःपिंसं जिमित तानसेन चाःहुइकेगु जक मखु छगू परिचय गोष्ठी नं यानाः तानसेनय् नेपाल भाषा साहित्यया गतिविधि बारे खँ न्ह्यथना दिल । वय्कःपिंसं जिमित अन यक्व न्हापा नासः खलकं क्यंगु साँस्कृतिक ब्वज्यां तसकं प्रभाव लाकूगु व आःतकं उगु ईया पहःचहः ल्वःमनंनिगु खँ नं कनादिल । नाप येँ, यल व ख्वपयापिं नेवाःतसें जायाच्वंगु उगु तानसेनय् स्कूलया लँय् नेपाल भाषा ब्वंकेगु व अनं नेपाल भाषां छगू साहित्यिक पौ पिकायेगु बिषय खँ जुल, अले वाकनं हे छगू बृहत् साहित्य सम्मेलन व साँस्कृतिक ब्वज्या यायेगु व तानसेनय् च्वसापासाया कचा स्वनेगु बिषयय् खँ जुल । जिपिं तानसेन खनाः अतिहे प्रभावित जुया । वयकःपिनि छन्हु उघ्वः च्वनाबीगु इनापयात जिमिसं पूवंके मफुत । जिपिं तानसेनं बुटवल, भैरहवा जुनाः बीरगंज वया । अन नं छह्म न्ह्याय्म्ह साहित्य प्रेमि भाजु केशवप्रसाद श्रेष्ठ नाप लानाः बीरगंजय् नेपाल भाषाया प्रचार व साहित्य सम्मेलनया सभावना बारे खँ जुल । थुकथं न्ह्याइ वक जिमिसं छ्वाः बिका ।

न्हापा न्हापा तानसेन, पोखरा, झापा, नारायणघाट व मेमेथाय् जूगु नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलन अले थुगुसी उकुन्हु तिनि पोखराय् जुगु साहित्य सम्मेलन, तानसेनय् जूगु क्वया मुँज्या व बीरगञ्जय् जूगु खँल्हाबल्हां नेपाल भाषाया उज्वल भविष्ययात पचिनं सुयाः क्यं । स्वीझ्न-यात बलं क्वत्यःलिसे उकि फीत छ्वावाइ थें भाषायात नं क्वत्यःलिसे थुकिया उन्नति जुयां वनी धैगु खँया सकलिगु दसि सरकारया छुं स्वाहालि मदयेक थःगुहे तुतीं आःतक स्वानाच्वंगु नेपाल भाषा खः ।

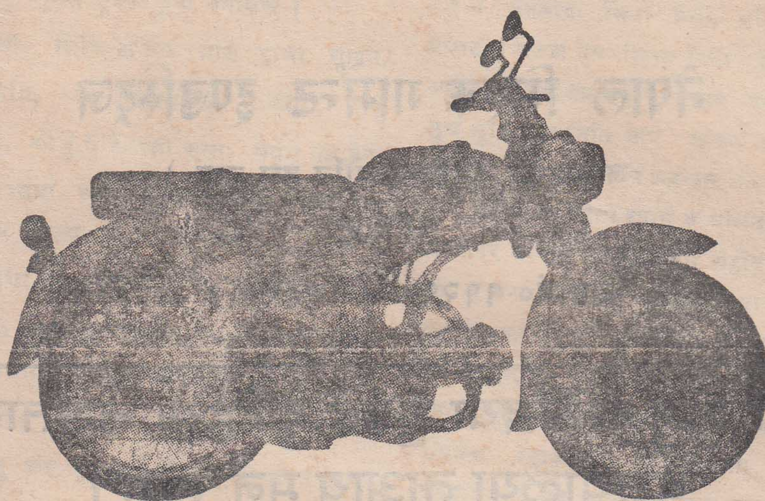
शी या धापू

नेपालय् राणातय् निरंकुश जहानिया शासन क्वथलेत थःगु ज्यानया बलिदान याःपिं शहीदत धात्थें महान खः । देश व जनताया भिंया निंति इमिसं याःगु त्याग व बलिदान सकल नेपाःमितय् निंति छगू आदर्श खः । थःगु व्यक्तिगत सुख स्वार्थयात त्वःताः देशया सम्पूर्ण जनताया सुख सुबिधाया निंति थःगु जीवन तक नं पायेगु महान आदर्शया लँपु क्यनावंपिं शहीदत धात्थें अमर खः ।

शहीदतय् महान त्याग व बलिदान व इमिगु बीरताया कदर यानाः कोसं दँय्दसं शहीद न्हि न्यायेका च्वना देश व जनताया निंति शहीद जुया वंपि महामानवतय् थुकथं कदर जुइगु लुदनेबहगु खँ खः । तर छता खँ सकसिनं थुइके माःगु दु शहीदतय्सं गुगु लक्ष तुनाः थःगु ज्यान तक बलिदान बिउगु खः उगु लक्षय् थ्यंकेत इमान्दारीपूर्वक न्ह्याज्यायेगु हे शहीदतय् प्रति दकले त्वःगु श्रध्दाञ्जलि जुइ उकिं नेपालया जनताया सुख समृध्दिया निंति फुगु सेवा यायेगु प्रण यायेगु हे धात्थेंगु अर्थय् शहीद न्हि न्यायेकेगु जुइ ।

ब्री १८/१५५ का. म. अ. द. नं. २२/११०

★ होण्डा ★

मोटर साइकल व स्पेर पार्ट्‌स्या निंति लुमंका दिसँ ।
अथे हे होण्डा पावर टेलर व होण्डा जेनेटर नं जिमिथाय् दु ।

स्यामुकापु ट्रेडीङ्ग कंपनी

ज्योतिभवन, कान्तिपथ, कान्तिपुर

फोन नं. ११४६०

थाकू :— नेपाल प्रेस, ६/५६८ शुक्रपथ, येँ ।